

แรงงานใจ

พระอาจารย์สงบ มนฺตสนฺโต

เทศน์บนศาลา วันที่ ๓๐ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๕๖

ณ วัดสันติธรรมาราม ต.คลองคากต อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจ ก่อนจะเทศน์ต้องมีพรหมา จ โลกฯ เห็นไหม ตามประเพณีจะมีพรหมา จ โลกฯ ฯ
นิมนต์เทศน์ นิมนต์เทศน์เพราะอะไร เพราะเป็นประเพณีไง ประเพณีในสมัยครั้งพุทธกาล เริ่มต้น
จากองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมแล้ว มันเป็นที่ลึกลับมหัศจรรย์ “จะสอนกัน
ใครได้หนอ” จนทอดธุระไง จนพรหมต้องลงมานิมนต์

๑. พรหมลงมานิมนต์

๒. องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้มาก็เพื่อจะเผยแผ่ธรรม เพื่อจะรู้สัตว์ขันธ์สัตว์

สิ่งที่จะรู้สัตว์ขันธ์สัตว์เพราะต้องสิ่งนี้เป็นแรงงานของใจ ถ้าแรงงานของใจแต่ละบุคคล
เกิดขึ้นมา จะรู้สัตว์ขันธ์สัตว์ สัตว์จะรู้ไปได้เพราะเรื่องของใจ ใจนี้เป็นเรื่องของความสะสมมา
ของกิเลสตัณหา กิเลสตัณหาทำให้เกิดมา มันเป็นที่มืดบอด กิเลสปิดใจให้มีบอดแล้วเกิดตาย
ในวัฏสงสาร แล้วก็แบกแต่ความทุกข์ไปตลอด เพราะไม่มีแรงงานของใจ

มันเป็นแรงงานของโลก ในเรื่องใจก็เป็นแรงงานอยู่แต่เป็นแรงงานของโลกจะหมุนไป
ตามโลกเขา นั่นว่าเป็นแรงงานของสมองไง ในลัทธิคอมมิวนิสต์เขาบอก แรงงานกาย แรงงาน
สมอง แม้แต่ว่าเป็นแรงงานสมองมันก็คิดออกมาจากใจ แต่เป็นเรื่องของแรงงานของโลก

เพราะสิ่งนี้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้สิ่งนี้ สิ่งนี้เป็นธรรม มันเป็นที่ลึกลับ
มหัศจรรย์ของใจ ใจนี้เป็นความลึกลับมหัศจรรย์จนทอดธุระไง ไม่อยากจะสอนใคร เพราะมันจะ
มีใครรู้ได้หนอ แต่เสร็จแล้วเรื่องที่ว่าความย้อนกลับมาของใจ ใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัม

พุทธเจ้านี้เป็นปัญญาของพุทธะ “พุทธะ” เป็นที่จืดนิสัยของผู้ที่รู้กว้างขวางมาก จะต้องเป็นไปได้
ยังทอดธุระ

แล้วเราฟังธรรมกัน ประพฤติปฏิบัติธรรมกัน มันจะเป็นไปได้อย่างไร สิ่งที่เป็นไปได้
อย่างไรมันเพราะใจไม่มีกำลังใจ ใจที่ถอย ใจอยู่ไปวันๆ หนึ่ง เสร็จแล้วก็ให้มันเป็นไปตาม
กระแสของโลก ใจหมุนตามโลกไปอย่างนั้น มันก็ต้องเวียนตายเวียนเกิดไปตามกระแสของโลก
เป็นเรื่องของโลกล้วนๆ เลย ใจจะเป็นทุกซอกอย่างนั้นตลอดไป

แต่ถ้าใจเรา เรามีความมุมานะ เรามีความคิดของเรา เรามีความตั้งใจของเรา แรงงานของใจ
มันจะเกิดขึ้นมา มันจะทรงตัวขึ้นมาได้เพราะเรามีศรัทธาความเชื่อ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะรื้อสัตว์ชนสัตว์

มันเป็นไปไม่ได้ อย่างเช่น เรื่องของศีล ถ้ามีศีล ๕ สัตว์โลกมีศีล ๕ ทั้งหมด ทุกคนจะไม่
ทำความชั่ว กฎหมายจะไม่มีผลสำคัญเลย ปาณาติปาตาฯ ไม่รังแกกัน ไม่เบียดเบียนกัน แล้วมัน
จะมีกฎหมายมาไว้เพื่ออะไร แต่กฎหมายมีไว้ก็เพื่อจับคนที่ว่าคนที่หยาบ คนที่เห็นแก่ตัว สิ่งที่จะเห็น
แก่ตัวนั้นนะ โลกเป็นแบบนั้น เหมือนต้นไม้ ต้นไม้ในป่าเป็นต้นไม้ที่ว่าคคๆ งๆ ส่วนใหญ่จะ
เป็นแบบนั้น ต้นที่ลำต้นตรงจะเป็นประโยชน์มีที่ต้น นี้ก็เหมือนกันในสังคมของเรา ในเมื่อเรามี
ความตั้งใจ มีศรัทธา มีศรัทธาเห็นไหม ใจของเรามันจะเกิดขึ้นมา

รื้อสัตว์ชนสัตว์ แล้วรื้อสัตว์ชนสัตว์จากเรา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรารถนาจะ
รื้อสัตว์ชนสัตว์ มีความเมตตามาก เรื่องของการวางศาสนาไว้เพื่อให้เราก้าวเดินตาม แต่ถ้าเรา
สนใจ เราก้าวเดินตาม เราจะเป็นประโยชน์ของเรา หูตาจะสว่างขึ้นมา หูตามีขอบ...จะมีความสุข
ขนาดไหน โลกนี้หามาได้ขนาดไหนก็แล้วแต่ สุดท้ายแล้วดวงใจว่าแหวนะ

“ในสโมสรสันติบาตรทุกดวงใจว่าแหวนะ”

แล้วเราไม่ต้องสโมสรสันติบาตรหรอก เราอยู่บนกองเงินกองทอง เราหามาได้ขนาดไหน
มันจะไปกับเราได้ไหม มันจะเป็นความกังวลแล้วใครจะรักษาสืบต่อของเราตลอดไป

“มรดกกรรม” ถ้าเป็นไปได้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางธรรมไว้เป็นมรดกกรรม เรา
ก้าวเดินตามมรดกของธรรมใจเราจะมีความสุข มีความร่มเย็นพอเป็นไปได้ เพราะเรามีมรดกของ

ธรรม ธรรมคือความชุ่มชื้นของใจ ใจนั้นมีความชุ่มชื้น มีความสุขขึ้นมามันเป็นมรดกให้เรามีความสุขพอสมควร แต่มรดกของโลก ใครจะดูแลรักษาให้เรา มันมีแต่ความกังวล มันเป็นสมบัติเห็นไหม ปัจจัย ๔ เครื่องอยู่อาศัย สิ่งที่เป็นปัจจัย ๔ โลกนี้ต้องหาปัจจัย ๔ กันมาเพื่อเป็นเครื่องอยู่อาศัย มันเป็นธรรมชาติ มันเป็นความจริง

แม้แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ต้องใช้ปัจจัย ๔ เพื่อดำรงธาตุขันธ์ไป ธาตุขันธ์อันนี้ได้มาจากบุญกุศล เพราะมีบุญกุศลถึงได้เกิดมาเป็นมนุษย์ แล้วศาสนานี้ก็ตรัสไว้เป็นมนุษย์องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็มาตรัสรู้ที่เป็นมนุษย์ เพราะเป็นมนุษย์แล้ว ชีวิตมันมีความเป็นไปความเป็นไปของชีวิต แล้วแต่ละคนจะปรารถนา มันเป็นอิสรภาพ ไม่ใช่ว่าตกอยู่ในกฎเกณฑ์ของภพภพที่กดขี่ คือภพของนรกหรือสวรรค์ แต่เป็นมนุษย์เป็นอิสรภาพแล้วจะทำอะไรก็ได้ จะทำอะไรก็ได้ตามแต่กิเลสหรือตามแต่ธรรม

ถ้ามีธรรมในหัวใจเราจะแสวงหากันอย่างนี้ เราจะออกประพฤติปฏิบัติไง ถ้าเราออกประพฤติปฏิบัติ ประพฤติปฏิบัติเริ่มต้นก็ต้องเรียนปริยัติก่อน ปริยัติคือการศึกษาเล่าเรียน พระบรมมา ปริยัติของพระเต็มส่วนตั้งแต่วันบวช ถ้าอุปัชฌาย์ไม่บอกเทศา โลมา นขา ทันตา ตโจ อันนี้ บวชนั้นจะไม่สมบูรณ์ เทศา โลมา นขา ทันตา ตโจนี้เห็นไหม ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง สิ่งนี้บังสัตว์โลก สัตว์โลกที่ติดกันอยู่นี้ติดเพราะสิ่งนี้ตลอดไป แต่ติดนี้ติดเพราะเรื่องของเรา เราต้องย้อนกลับเข้ามา

เพราะเราแล้วถึงจะบวชออกไปข้างนอก ถ้าไม่มีเรานะ มันจะบวชไปข้างนอกได้อย่างไร มันมีเราขึ้นมา มันมีความกังวลของเราขึ้นมา มันมีความสงวนรักษาของเราขึ้นมา สิ่งที่เป็นเราย้อนกลับมา “ปริยัติ” ปริยัติตรงนี้สำคัญที่สุด แต่เราเรียนปริยัติกัน เรียนเรื่องตั้งแต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตั้งแต่เกิด ตั้งแต่ตรัสรู้ ตั้งแต่ปรินิพพาน แล้วองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางธรรมไว้สอนพระสาวก สอนพระโมคคัลลานะ...เรียนไป เรียนไป เรียนไปขณะนั้นเป็นปริยัติ เป็นแรงงานของใจใหม่ เป็นแรงงานของใจเพราะต้องใช้ความจำ

สิ่งที่เป็นความจำ ความคิดของเรา เราต้องใช้ขึ้นมา มันเป็นแรงงานของใจ กรรมกรทำงาน ใช้แรงงานของกาย แรงงานของกายทำงานขนาดไหน เป็นแรงงานของกาย เขาไม่ต้องใช้ความคิดเลย เราใช้ความคิดแล้วเป็นแรงงานของใจ เป็นแรงงานใจทางโลก เป็นแรงงานใจของแผนที่เครื่อง

ดำเนิน สิ่งที่เป็นแผนที่เครื่องดำเนิน เรียนมาก็สงสัย อ่านแผนที่ อ่านฉลากยา ยานี้รักษาโรคนั้น รักษาโรคนั้นแต่ไม่เคยกินยาเลย แรงงานของใจไม่เกิดจะไม่ได้กินยาเลย จะไม่ได้ลิ้มรสของกรรม

สิ่งที่ลิ้มรสของกรรมต้องมีปริยัติ-ปฏิบัติ พอมีปฏิบัติขึ้นมามีปฏิเวธ รสของกรรม รสของกรรมที่สัมผัสกับใจ ใจนี้เป็นปัจจัยตั้ง จะรู้จากสิ่งนี้เกิดขึ้นมา สิ่งนี้สัมผัสกับใจขึ้นมา จะต้องเกิดจากการประพาศปฏิบัติ การประพาศปฏิบัติก็ต้องใช้กายกับใจ แรงงานจะเกิดขึ้นมาขนาดไหน แรงงานจากทวนกระแสเข้ามาจะเป็นกรรม

ถ้าแรงงานส่งออกเป็นแรงงานของโลก จะเป็นแรงงานเรื่องของธรรมชาติ ชาติุขันธ์นี้เกิดมาโดยธรรมชาติ มนุษย์เกิดมามีธาตุ ๔ และขันธ ๕ ขันธ ๕ คือรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ สิ่งนี้เกิดขึ้นมาโดยธรรมชาติของมัน มันมีอยู่แล้วเพื่อมาสื่อความหมาย เพื่อเป็นภพของมนุษย์มีสิ่งนี้เป็นธรรมชาติของมัน แล้วเราใช้สิ่งนี้อยู่ มันเป็นแรงงานของใจ เป็นแรงงานของใจแต่เป็นแรงงานที่ว่ามันเป็นธรรมชาติ เป็นสถานะอันนี้

ถ้าไม่มีกรรม เราเกิดมาในพระพุทธศาสนา เราก็มีสิ่งนี้ เราก็คิดของเราได้ตามธรรมชาติของเรา ตัวอย่างที่คนเขาเกิดในประเทศที่ไม่สมควร เกิดในประเทศที่ศาสนาไม่เจริญรุ่งเรือง เขาคิดอย่างเราไม่ได้ไหม เขาคิดอย่างเรา เขาคิดเรื่องอริยสังข์ไหม เขาไม่ได้เข้าใจเรื่องทุกข์เลยแล้วยังดิบดีด้วย เพราะคนเราเกิดมามีแต่แสวงหาแต่ความสุข ปรรตนาความสุข ปรรตนาความเจริญรุ่งเรือง ปรรตนาสิ่งที่กิเลสมันเสื่อมสอไป ไม่เคยคิดเลยว่าชีวิตนี้ สิ่งที่จับสมมาในหัวใจมันจะเป็นหัวใจที่มันรับภาระ มีความทุกข์ ความสุขในหัวใจนี้ เป็นสิ่งที่สำคัญจนย้อนกลับเข้ามา

จนเดี๋ยวนี้ปัจจุบันนี้เรื่องของสื่อ สื่อมันสื่อออกไปก็ได้ ถึงว่าทั่วทั้งโลกจะรู้จักศาสนาพุทธนี้เกิดในประเทศอันสมควร แต่เดิมเกิดพร้อมพระพุทธเจ้า เกิดในประเทศที่ว่าพระพุทธเจ้าเผยแผ่กรรมมา จะได้ยินได้ฟัง ถ้าเกิดอยู่ที่แดนไกลจะไม่ได้ยินได้ฟัง สิ่งนี้จะไม่เข้าใจสิ่งนี้ ถ้าไม่เข้าใจสิ่งนี้ มันไม่ย้อนกลับ

อริยสังข์ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค...สิ่งที่เป็นอริยสังข์ความจริงอยู่ มันเป็นความจริงอยู่อย่างนั้น เรียนปริยัติก็เรียนอย่างนั้น แล้วก็ไม่เคยเห็นความเป็นจริง ความเป็นจริงไม่เกิดขึ้นมา มันไม่เป็นโลกุตระ สิ่งที่เป็นโลกุตระ “กรรมเหนือโลก กรรมเหนือโลก” จะต้องเป็นกรรมของเรา แรงงานใจเกิดตรงนี้ เกิดตรงที่ว่าเราเกิดขึ้นมาแล้วมันเกิดขึ้นมาจะเป็นมรรค แรงงานใจคือมรรค มรรคอริยสังข์

ถ้าเราศึกษาปริยัติขึ้นมา เราว่าก็เป็นมรรค “ความเลี้ยวชีวิตชอบ” มันเป็นความดีความของเราไง ถ้าเราดีความได้ขนาดนี้ มันก็เป็นความรู้ของเราได้ขนาดนี้ ฐึ้นในเรื่องหัวใจ เราทำถูกต้อง เราทำตามธรรมแล้ว ทำไมธรรมะไม่เกิดกับเรา เราทุกคนจะคิดอย่างนั้น คนทุกข์คนยากจะคิดอย่างนั้นนะ ว่าเรา ทำบุญกุศล เราพยายามตักบาตรทำบุญกุศลขึ้นมา ให้ทานขึ้นมา ทำไมบุญกุศลไม่ส่งเสริมเราเลย

คนจะคิดอย่างนั้นตลอดไป บุญกุศลจะส่งเสริมหรือไม่ส่งเสริมมันมันเป็นคนดีของเรา เราสละทานออกไป เรามีความพอใจใหม่ เรามีเจตนาความสละออกใหม่ ถ้าเรามีความสละออก นี้เราฝึกฝนใจ เราพยายามฝึกฝนใจ เราฝึกฝนขึ้นมาให้ใจเริ่มตั้งแต่สละสิ่งที่เป็นวัตถุ แล้วจะสละสิ่งที่เป็นอารมณ์ สิ่งที่เป็นความข้องหมองใจ สิ่งที่ยังข้องหมองใจสละออกไป สิ่งนี้ ถ้าสละออกไปเบาขนาดนั้นขึ้นมา พอมันเบาออกไป ความว่าเหว่ ความทุกข์ในหัวใจมันจะขึ้นมาจากไหน มันจะยืนตัวของมันได้

แล้วยังเรามีความศรัทธา มีความเชื่อในศาสนา ศรัทธาความเชื่อในศาสนาเรากำหนดพุทฺโฑพุทฺโฑๆ คำบริกรรม สิ่งที่เป็นคำบริกรรมนี้ใครวางไว้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทฺธเจ้าวางกรรมฐานไว้ ๔๐ ห้องนะ กรรมฐาน ๔๐ ห้องเพื่อให้เราได้ก้าวเดิน เพื่อให้เราได้เริ่มต้น เริ่มต้นทรงตัวขึ้นมา ให้ใจมันพัฒนาขึ้นมาเป็นแรงงานของมันขึ้นมา ถ้าใจมันพัฒนาเป็นแรงงานของมันขึ้นมา นั่นละมรรคจะเกิดจากเรา สิ่งที่ยังมรรคจะเกิดจากเรา มรรคอรียสัจจัง ทางอันเอก ทางอื่นไม่มี

“สุภัตฺทะ เชออย่าถามให้มากไปเลย ในศาสนาไหนไม่มีมรรค ศาสนานั้นจะไม่มีผล”

แล้วศาสนาไหนมีมรรคบ้างล่ะ? ไม่มีหรือ เราค้นคว้าไป มันเป็นของสมบัติกลาง เป็นสากล มันศึกษาเล่าเรียนกันได้ทุกคน แล้วเราก็ศึกษาเล่าเรียนได้ มันค้นคว้าไปแล้วมันก็ไม่มี แม้แต่แผนที่ยังไม่มี แม้แต่ตำราก็ไม่มี แล้วจะเอาผลมาจากไหน

แต่ของเรา ตำราของเรามี เราก็ไปติดตำราของเรา นี่เป็นแรงงานโลก แรงงานที่คิดไปมัน เป็นแรงงานของโลก ความคิดของโลกที่เป็นกระแสไหลไปตามกระแสของความคิด ความคิดอันนี้ศึกษาปริยัติมาก็คิดตามกระแสของโลก มันก็หมุนไปตามกระแสของโลก นี่มันเป็นเรื่องของโลกียะ

สิ่งที่ เป็นโลกียะมันเป็น จริตนิสัย มัน เป็นความเห็นใจ คนเราดี..ดีด้วยความคิด ดีด้วยผลงาน ดีด้วย จริตนิสัย มัน เป็นโลกียะ มันแสดงได้ขนาดนี้ไง มันก็เป็นความจริงอันหนึ่ง โลกียะนี้เป็นความจริงอันหนึ่ง เราจะปฏิเสธสิ่งนี้ไปว่ามันไม่เป็นความจริงไม่ได้...มันเป็นความจริงอันหนึ่ง แต่มันต้องเป็นทางผ่าน เราต้องผ่านโลกียะเข้าไป ผ่านโลกียะเข้าไป พอสิ่งที่ เป็นผ่านโลกียะเข้าไปเพราะอะไร เพราะมันเป็นปัจจัยตัดตั้ง สิ่งที่เป็นปัจจัยตัดตั้ง

ปัญญาอบรมสมาธิ ความคิดต่างๆ ที่เกิดขึ้นมามันเป็นปัญญา เป็นเรื่องของโลกก็จริงอยู่ แต่เรื่องของโลกมันทำให้ความฟุ้งซ่านก็ได้ จะทำให้สงบก็ได้ ถ้าทำให้สงบ มันมีสติสัมปชัญญะ

มีสติ คือระลึก รู้ตัวอยู่

สัมปชัญญะ คือความใคร่ครวญต่างๆ

ระลึก รู้ตัวตลอดเวลา แล้วใคร่ครวญเข้ามา เพราะเราเห็น เราศึกษาปฏิบัติขึ้นมาแล้ว องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนให้เรื่องสภาวะธรรม เราเห็นสภาวะธรรม เราก็เทียบเคียงเข้ามาหาเรา เทียบเคียงเข้ามาหาเรา เทียบเคียงว่า

“เกิดมาตายหมดเลย น้ำตาจากการเกิดการตายนี้ แม้แต่แม่น้ำมหาสมุทรยังไม่เท่ากับน้ำตาที่เราเก็บไว้ได้ในภพชาติหนึ่งๆ ที่สะสมไป น้ำตาของเราจะต้องไหลออกมาขนาดนี้ตลอดไป”

เห็นไหมการสะสมไว้ แต่มันมีเกิดดับ มันมีความที่ว่าเกิดมาชั่วครั้งชั่วคราว มีเพื่อนสั้น เพื่อนยาว เราถึงหลงกันไง เราถึงปิดมิติ ความเห็น ภพชาติต่างๆ มันถึงปิดใจไว้ เราถึงหมუნ เราถึงคิดตลอด เราถึงวางใจ เราถึงเชื่อใจ กิเลสมันปิดแต่อย่างนั้นแล้วเราก็หมუნไปตามประสาอย่างนั้น

แม้แต่ธาตุนะ ธาตุน้ำที่อยู่กับเรา มันมีส่วนขนาดไหนในร่างกายของเรา มันมีกัณฐะในร่างกายของเรา แต่เวลามันร้องให้ขึ้นมาแต่ละภพแต่ละชาติสะสมไว้มากมายขนาดนั้น ขนาดนั้นเพราะอะไร เพราะมันหมუნเวียนไง เราดื่ม เรากิน ตลอดไป น้ำเราดื่มกินตลอด มันก็สะสม แล้วมันก็ขับถ่ายไปตามธรรมชาติของมัน แต่เวลามันโสภมันเศร้า ใจมันโสภมันเศร้า ความโสภความระทมของใจมันถึงทำให้น้ำตาไหลได้ สิ่งนี้เป็นเรื่องภพเรื่องชาติ เรื่องของความหมუნเวียนของโลก โลกมันเป็นแบบนี้

นี่เราคิด เราเทียบเคียงเข้ามา มันเป็นปัญญาอบรมสมาธิ เป็นโลกียะ โลกียะเรื่องของโลก เรื่องของโลกีย์ สิ่งนี้มีอยู่ที่ห่มันเป็นประโยชน์ก่อน สิ่งที่เป็นประโยชน์เกิดจากโลกนี้แหละ เกิดจากความเป็นอยู่ของเราเนี่ยแหละ เกิดจากความรักที่เราศรัทธา เกิดจากหัวใจที่มีอยู่นี้แล้วเราพิจารณา ออก เราจะหาทางก้าวออกไป ออกไปจากทุกข์ให้ได้ ทุกข์นี้เกิดขึ้นจากใจ ทุกข์นี้ดับได้ ทุกข์นี้เป็น อริยสัจ ทุกข์นี้เป็นความจริง นี่ถ้าคนไม่ปฏิบัติแล้วจะต้องประสบทุกข์ตลอดไป ตั้งแต่เกิดมาจน วันตายแล้วก็ต้องเกิดอีกตายอีกไปอย่างนี้ ประสบแต่ความทุกข์ตลอดไป

เพราะมันเป็นความจริงประจำโลก มันเป็นของที่มีอยู่ประจำโลก แล้วมันเสียดแทงใจของ สัตว์โลกตลอดไป ถ้าไม่มีศาสนาเกิดขึ้นมาจะไม่มีสิ่งที่ว่าชำระออกจากกิเลสนี้ได้เลย เพราะไม่มี ปัญญาหรอก ปัญญาอย่างเรา คุณติ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมแล้วยัง “จะรู้ได้ อย่างไรหนอ” ใครจะมีความรู้ได้แบบนี้ ทั้งๆ ที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ารู้อยู่เต็มอกนะ ใน หัวใจเต็มหัวใจเลย ธรรมะกระจ่างแจ้งในหัวใจ จากอัสวักขยญาณ ญาณหยั่งรู้ งานของใจอย่าง ประเสริฐเกิดขึ้นจากใจองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าคือมรรคอริยสัจจิ่ง งานอันนี้หมุนเข้ามา ไม่ เป็นงานของโลก

ถ้าเป็นงานของโลก เป็นงานของพวกเราเราก็ใช้เหมือนกัน แล้วเราก็เป็นความวิตกวิจารณ์ เราก็ใช้ปัญญา เราก็ใช้ความคิด ความคิด-ปัญญาของเราเกิดขึ้นมาตลอดเวลา เราเป็นคนทีฉลาดคน หนึ่งเอาตัวรอดมาได้ตลอดไปเลย แต่ทำไมมันไม่สามารถชำระกิเลสของเราได้ล่ะ เพราะเราติดพัน กับสิ่งนี้ไง เราไม่ก้าวเดินเข้าไปในหัวใจ เราก้าวเดินเข้าไปหัวใจคือทวนกระแสเข้าไป ถ้ามันทวน กระแสเข้าไป ทวนกระแสเข้าไป ต้องทวนกระแสจากความกำหนดใช้ปัญญาทวนกระแสเข้าไป มันจะปล่อยวางเรื่องของโลก สิ่งทีเรื่องของโลกปล่อยวางเข้าไปมันจะเป็นอะไรขึ้นมา มันไม่ เป็น ความสงบของใจหรือ

ใจนี้สงบขึ้นมา ตั้งตัวขึ้นมาได้ ใจนี้เป็นเอกัคคตารมณ์ เป็นจิตใจ เป็นหนึ่งเดียว ใจนี้ตั้งมั่น สิ่งที่ตั้งมั่นต้องทำบ่อยครั้งเข้า ทำความสงบของใจเข้ามา ตั้งมั่นพร้อมกับความสุข ใจนี้จะมี ความสุข สุขเพราะมันปล่อยวางภาระรับผิดชอบต่างๆ

สิ่งที่ภาระรับผิดชอบ เรารับผิดชอบสิ่งใด แม้แต่เราจะไปเที่ยวกันนะ เรานัดคนไปเที่ยวมัน ยังเป็นความกังวลเลย เราจะไปหาความสุข เสพสุขแบบโลกเขา โลกเขาไปเที่ยวไปกันมันจะมี ความสุขของเขา แต่ในเรื่องนัดหมาย เวลาการนัดหมายนั้นก็กังวลไหม นั่นนะ มันเป็น

ความกังวลเป็นภาระรุกรังทั้งๆ ที่ว่าจะไปเที่ยวนะ ทั้งๆ ที่จะไปทำตามความสมความปรารถนาของกิเลส มันก็ยังเป็นความกังวล

แล้วสิ่งที่ว่ามันเป็นภาระความรับผิดชอบต่างๆ มันเป็นความกังวลไปหมด มันเป็นความภาระรุกรังของใจทั้งหมด แล้วมันกำหนด กำหนดด้วยปัญญาอบรมสมาธิเข้ามา จิตโลดตามเข้ามา กำหนดด้วยคำปริกรรมต่างๆ พุทโธ พุทโธ เข้ามา สิ่งนี้เป็นเครื่องเกาะเกี่ยวให้ใจปล่อยวางขึ้นมา

งานของใจ เป็นงานของโลกๆ เป็นเรื่องของโลกียะ เรื่องของโลกมันเป็นงานของมันขึ้นมา เราก็รู้ระดับหนึ่ง ถ้าเรารู้ระดับของว่าอันนี้เป็นงานของโลกียะ เราจะไม่หลงไหลในการประพฤติกปฏิบัติ สิ่งที่หลงไหลในการประพฤติกปฏิบัติ เพราะจิตใจเราเหมือนเด็กน้อย สิ่งที่เป็นเด็กน้อยเริ่มต้นปฏิบัติ ฉันทก็ใช้ความคิด ฉันทก็ใช้ปัญญาแล้วมันก็มีสมบุรณ์ สมบุรณ์ในมรรคสี่ มันเป็นความคิด ความจินตนาการต่างๆ ที่เราคิดขึ้นมา มันก็มีสมบุรณ์แล้วมันต้องเป็นไปตามผลของมัน

นี่เรียกร่องหาใจ เราเริ่มต้นปฏิบัติเราก็เรียกร่องหาผล นิพพาน ความเป็นผลของเราทำไมไม่เกิดขึ้น ตัณหาซ่อนตัณหา ตัณหาคือคนทุกคนมีความปรารถนาดี แต่ปรารถนาดีนี่ดีของใคร ดีของกิเลสมันก็ทำตามอำนาจของกิเลสที่ทำให้เราต้องทุกข์ ได้ตกทุกข์ได้ยากอยู่อย่างนี้ เพราะเราค้นรณหาตามกิเลสของเรา เราไม่เข้าใจตามธรรม ถ้าเราค้นรณ เราปรารถนาดีแล้วเราแสวงหาในอริยสัจ ในตามความเป็นจริง เราก็ต้องแสวงหา

งานของโลกการแสวงหาของเขาต้องทำงานอาบเหงื่อต่างน้ำขึ้นมาเพื่อให้สมกับสิ่งที่เขาตั้งเป้าหมายไว้แล้วก็ทำไป แล้วก็มีความสุข ความสุข ความพอใจ ถ้ามันเจือจางให้ สมความปรารถนา เราทำแล้วได้ผลแล้วมีความสุข ความสุขโดยเจือด้วยอามิส กับเราเดินจงกรม เรานั่งสมาธิภาวนา เราทำของเรา คัดแปลงใจของเรา ความสมความปรารถนาคือปล่อยวางสิ่งต่างๆ แล้วสงบเข้ามา ถ้าใจสงบเข้ามา มันปล่อยวางเข้ามา นั่นก็เป็นความสมความปรารถนา

“สมความปรารถนาของใคร ถ้าสมความปรารถนาของกิเลสมันก็เป็นไปตามเรื่องของโลก”

ถ้าสมความปรารถนาของธรรม มันจะปล่อยสิ่งที่เป็นการรุกรังเข้ามา พร้อมกับความสุขเกิดขึ้นจากใจ ถ้าใจมีความสุขขึ้นมาใครเป็นคนบอก นั่นนะ บัจฉิตตั้งรู้จำเพาะใจดวง

นั่น ใจเวลาทุกข์ ทุกข์แสนทุกข์แสนยาก ทุกข์มาก ทุกข์จนแบบว่าน้ำตาตั้งแต่เก็บสะสมไว้ใน
กรรม ในแม่น้ำมหาสมุทรไม่เท่ากับชีวิตๆ หนึ่ง มันน่าสลดสังเวชถ้าคิดได้อย่างนี้ มันสลดสังเวช
ว่า

“เราจะต้องเวียนตาย เวียนเกิดไปอย่างนี้ตลอดไป ถ้าเราไม่สามารถปล่อยวางสิ่งต่างๆ ในที่
เป็นกิเลสในหัวใจของเราได้”

การจะปล่อยวางกิเลสของเราได้มันต้องมี “แรงงานใจ”

ถ้าแรงงานใจเกิดขึ้นมา เราถึงทำความสงบของใจ ทำความสงบของใจมันก็เป็นแรงงาน
แต่แรงงานโลกก่อน แล้วจะเป็นแรงงานธรรม ถ้าเป็นแรงงานธรรม แล้วมันจะเป็นสิ่งที่ชำระกิเลส
มันถึงต้องพยายามตั้งสติของเราให้ได้ “สติ” ถ้ามีสติงานนี้จะเป็นงาน ผลของมันจะเกิดขึ้นมา
พร้อมกับสิ่งที่เราประสบ กับแล้วแต่เหตุ ถ้าเหตุสมควรแล้วผลมันเกิด

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกไว้ตลอดไป “ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม”

“ผู้ใดปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม...” สมควรแก่สมาธิมันก็มีความสงบ สมควรแก่การ
ยกขึ้นวิปัสสนามันจะชำระกิเลส ประหารกิเลสเป็นขั้นเข้าไป มันเป็นความสมควร สมควรมันเกิด
ขึ้นมาจากไหน เกิดขึ้นมาจากการประพฤติปฏิบัติ เกิดขึ้นมาจากการก้าวเดินของใจ ใจมันก้าวเดิน
ขึ้นมาจากความอ่อนแอนี้แหละ จากความล้มลุกคลุกคลาน มันเจริญขึ้นมาได้ มันเจริญขึ้นมาได้
เพราะมันมีกระแสของใจ

เรื่องใจเป็นเรื่องความมหัศจรรย์ เกิดตาย เกิดตายตลอดไป ไม่เคยดับ สิ่งนี้ดับไม่ได้เพราะ
มันเป็นธาตุรู้ ธาตุ ๖ เห็น ไหม ดิน น้ำ ลม ไฟ อากาศธาตุแล้วธาตุรู้ สิ่งนี้เป็นสิ่งที่มหัศจรรย์ที่สุด
ธาตุรู้คือธาตุของหัวใจ ธาตุรู้จะถ้ามันหมุนไป แต่ธาตุรู้นี้โดยปกปิด โดยปกคลุมไว้ด้วยอวิชชา สิ่ง
ที่เป็นอวิชชา ธาตุรู้นี้เลยทำงานขึ้นมาไม่ได้ งานของใจจึงไม่เกิด แต่ถ้าธาตุรู้มันขึ้นมา มันหมุน
กลับมา ปล่อยวางกิเลสไว้ชั่วคราวแล้วยกขึ้นวิปัสสนา วิปัสสนาในสิ่งที่มันเกาะเกี่ยว มันติดข้อง
ใจ

เราเกิดเป็นมนุษย์ เพราะเราปรารถนา เราปรารถนา เราความคิดไปความเกิดขึ้นมา เรา
ปรารถนาความสุข ปรารถนาความสมหวัง สิ่งที่เราปรารถนาความสมหวังคือสื่อ สื่อไปข้างหน้า
ตลอดไป นี่มันถึงต้องก้าวเดินไป จิตนี้ถึงต้องพุ่งไปตามอำนาจของอวิชชา อวิชชาปกคลุมไว้นะ

ไม่รู้สักตัวเลย แสวงหาสิ่งนั้นทำไม ทำไมไม่สละออก ทำไมไม่ปล่อยวางสิ่งนั้นให้เป็นอิสระเข้ามา ถ้าปล่อยวางเป็นอิสระเข้ามา มันปล่อยวางไม่ได้ เพราะมันเป็นธรรมชาติที่มันเกือกกั้วกั้นอยู่

กิเลสไม่ใช่จิต จิตนี้ไม่ใช่กิเลส มันถึงชำระออกจากจิตได้ มันชำระได้มันถึงจะปล่อยวางสิ่งนั้นได้ มันชำระได้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้เป็นพยาน เป็นผู้ที่ผ่านพ้นไปก่อน ถ้ามันชำระได้ มันต้องย้อนกลับ ย้อนกลับเข้ามา ย้อนกลับมาจากเหตุ สิ่งที่เกิดจะชำระได้ต้องกำหนดพุทโธ พุทโธ เข้ามาให้มันสงบตัวเข้ามา สงบตัวเข้ามามันถึงจะเป็นงานขึ้นมาใจ ถ้าไม่สงบตัวเข้ามา มันหมุนไปอย่างนั้น มันเป็นงานอย่างโลก มันเป็นงานอย่างนั้นอยู่แล้ว มันเป็นงานที่เป็นธรรมชาติของมัน เป็นกระแสของมัน งานที่ไหลไปตามกระแสของโลก

จิตนี้คิดไปตามกระแสของโลก คนเราไม่เคยคิด ใครไม่อยากจะบออยากดี อยากดีบออยากดี แต่มันดีในวัฏฏะ ดีในโลกนี้มันพ้นออกไปไม่ได้ ถ้าจะดีพ้นจากโลก ดีของเราคือดีในสงบของเรา ดีของเราคือทำความสงบของใจคือทำความสงบให้มันเป็นงานขึ้นมา งานขึ้นมา แรงงานใจขึ้นมา มันจะยกขึ้นวิปัสสนาแล้วมันจะย้อนกลับเข้าไป ถ้ามันย้อนกลับเข้ามา มันจะเริ่มเห็นใจ เริ่มเห็นคนมีอำนาจาสนาจะจับสิ่งนี้ได้ คนเราเกิดขึ้นมาเห็นกายโดยธรรมชาติของมันแล้วปล่อยวางเป็นครั้งแรกเป็นคราวก็มี แล้วเข้าใจว่าสิ่งนั้นเป็นผลแล้วก็เสื่อมไป เจริญแล้วเสื่อม เจริญแล้วเสื่อม

งานใดๆ ก็แล้วแต่เจริญแล้วเสื่อม การสร้างวัตถุสิ่งของขึ้นมาต้องบำรุงรักษาตลอดไป เพื่อให้สิ่งนั้นคงทนตลอดไป แต่ในการสร้างกำลังของใจ ใจจะสงบขึ้นมาได้แต่ละที มันทุกข์ยากขนาดไหน ความทุกข์ยากอันนี้เพราะเราไม่เคย เราอย่าไปท้อแท้เหนื่อยเนื้อดำใจ มันเป็นงานธรรมดา เพราะงานอย่างนี้เราไม่เคยทำ เราทำแต่งงานของโลก งานของโลกจะแบกหามขนาดไหนเราก็ทำได้ สิ่งนี้ทำได้ แล้วทำทีเดียวมันก็จบเห็นใหม่ ยกสิ่งของสิ่งหนึ่งไปเก็บเข้าที่เข้าทางแล้วมันก็จบเท่านั้นมันก็คือเสร็จงาน พักเหนื่อยมันก็หาย แต่เรื่องของใจ เวลาทำความสงบของใจเข้าไป มันไม่จบ ไม่จบเพราะกิเลสมันอยู่ในหัวใจ มันขุ่นมัวได้ เหมือนตะกอนในหัวใจ ตะกอนในน้ำ ถ้ามันขยับตัวเมื่อไรตะกอนมันก็ฟุ้งขึ้นมาตลอดไป

นี่ก็เหมือนกันในเมื่อเราทำความสงบของใจเข้าไป พอสงบเข้าไป พอสติมันไหลไป หรือว่าไม่รักษาของเราขึ้นมา มันก็เสื่อมไป เสื่อมไป เจริญแล้วเสื่อม เจริญแล้วเสื่อมนี้เป็นเรื่องธรรมชาติ เป็นเรื่องของกฎอนิจจังเห็นไหม สัพเพ ธมมา อนตตา สภาวะธรรมทั้งหลายนี้แปรสภาพทั้งหมด พร้อมทั้งการประพฤติปฏิบัติเราก็อยู่ในอนิจจังเหมือนกัน อยู่ในอนัตตาเหมือนกัน สิ่งที่

มันเป็นอนิจจัง มันเป็นอนัตตา มันเป็นสภาวะตามความเป็นจริงอย่างนั้น เราถึงต้องพยายามทำ ความสงบเพื่อจะให้สิ่งนี้มันอยู่ตัว ทรงตัวขึ้นมาให้เรามีโอกาสได้วิปัสสนา วิปัสสนาใช้ปัญญา

สิ่งที่เป็นปัญญา ปัญญาในมรรค แรงงานของใจอันนี้มันจะย้อนกลับเข้ามา ย้อนกลับเข้ามา ว่าสิ่งที่ติดข้องมันติดข้องเพราะเหตุใด ติดข้องเพราะโดยสัญชาตญาณของมันไม่รู้ สัญชาตญาณ ของมันไม่รู้เพราะเราเกิดมา โดยสภาวะสิ่งต่างๆ สิ่งที่เป็นของเราต้องเป็นของเรา สภาวะของเรา เราเกิดขึ้นมาจากท้องพ่อท้องแม่เห็นไหม ออกมาเป็นของของเรา เราเกิดมาเป็นของเรา แล้วเรา บำรุงรักษาขึ้นมาเจริญเติบโตขึ้นมาจนเป็นหนุ่มเป็นสาว จนเป็นพระเป็นเณร จนในการออก ประพฤติปฏิบัติ มันออกประพฤติปฏิบัติ

ศึกษาธรรมโดยปริยัติ สิ่งที่เป็นปริยัติแรงงานโลกมันไม่ชำระกิเลสได้

แรงงานโลกคิดไป แรงงานของโลก สิ่งนี้ไม่ใช่เรา ศึกษาทุกคนศึกษาหมดเพราะธรรมะ เจริญมาก ปริยัติไปทั้งหมด เราอยู่ที่บ้าน เรายังเปิดหนังสือหนังสือหาอ่านได้ มันเข้าถึงสื่อถึงเรา ตลอดไป เราศึกษาขึ้นมา ถ้าจิตเราเป็นธรรม จิตเราเป็นธรรมหมายถึงมันเป็นกลาง อ่านแล้วมันจะ มีความเข้าใจ ถ้าจิตของเรามีกิเลสของเราอ่านหนังสือธรรมะ มันไม่พอใจนะ มันขัดกับกิเลส แต่ ถ้าไปอ่านหนังสือที่เป็นเรื่องของโลก เรื่องประโลมโลก มันจะมีความพอใจนะ ตั้งแต่เด็กน้อย ตั้งแต่เจริญเติบโต ประกอบสัมมาอาชีพจะจนประสบความสำเร็จเป็นเรื่องเป็นราวตลอดไป เราจะมี ความอารมณ์ร่วมไปกับเขา สิ่งนั้นอ่านแล้วเพลิน

แต่สิ่งที่มันตกตะกอนในใจคือสิ่งที่ว่า ความทุกข์ความยาก เกิดความเห็นของเรื่องราว นั้น ต่างๆ เราจะมีคามผูกพันไปกับสิ่งนั้น แต่หนังสือธรรมะ มันขัดกับความรู้สึก สิ่งนี้เป็นทุกข์ มัน เตือนสติใจ เตือนให้เราารู้สึก เตือนให้เราเข้าใจ แต่เตือนสติขึ้นมาถ้าจิตใจเป็นธรรม มันจะเตือนสติ แล้วมันย้อนกลับเข้ามาเป็นคติ เป็นคติกับใจ

แต่ถ้ามันไม่มีใจเป็นหัวใจ สิ่งใดก็เป็นทุกข์ สิ่งใดก็เป็นทุกข์ แล้วเราแสวงหาความสุข เรา จะมาทุกข์เดือดร้อนอยู่ทำไม มันเป็นทุกข์เพื่อจะให้เราหยุด หยุดเพื่อตัวเอง ถ้าจิตมันหยุดตัวเอง นะ หยุดแล้วย้อนกลับมาพิจารณาตัวเองว่ามันน่าสลดสังเวชไหม เราจะต้องเป็นสภาวะแบบนี้ ออกไป สิ่งที่เป็นสภาวะแบบธรรมที่แสดงตัว ธรรมแสดงตัว ธรรมคือความจริงใจ สิ่งที่เป็นความ จริงไม่มีใครสามารถขัดกับกระแสนี้ได้ คนเราเกิดมาต้องตายหมดตามสภาวะตามความเป็นจริง

น้ำไหลไปแล้วต้องลงมหาสมุทรทั้งหมด แต่มันลงมหาสมุทรแล้วมันก็เวียนกลับขึ้นมาอีก มันระเหยขึ้นมาเป็นน้ำแล้วก็ตกลงมาเป็นอย่างนั้นอีก มันเวียนไปสภาวะแบบนี้ โลกเป็นอยู่แบบนี้ จิตชีวิตของเราก็ต้องเป็นแบบนี้ จะเจริญรุ่งเรืองขนาดไหน จะทุกข์ยากจนขนาดไหน ขอให้ได้ประพฤติปฏิบัติ อันนี้ต่างหากถึงจะเป็นแรงงานของใจ สิ่งที่เป็นแรงงานของใจ ย้อนกลับเข้ามาแล้วมันจะเริ่มความสงบ สิ่งที่สงบเข้ามามันก็ภูมิใจ

แล้วเราศึกษา เราประพฤติปฏิบัติ เรามีความสงวนรักษา ถ้าเรารักษาได้มันจะสงบบ่อยครั้ง เข้า ความสงบของใจเกิดจากสติ เกิดจากวิสี เกิดจากการเข้าออก เห็นไหม เวลาจิตมันสงบเข้ามา มันปล่อยวางสิ่งต่างๆ มันปล่อยวางขนาดนั้นนะ แล้วเราได้ผลประโยชน์ขึ้นมาจากมันไหม?

ไม่ได้ผลประโยชน์ขึ้นมาจากมันเพราะเราไม่เข้าใจ เราไม่กำหนดพุทโธให้มันลึกเข้าไป เราไม่รู้จักทำให้มันสงบเข้ามาไปกว่านั้น ถ้าสงบมากเข้าไปกว่านั้น มันจะมีพลังงานใจ มันจะมีกำลังของมัน อันนี้กำลังของมันไม่เกิด มันปล่อยวางไป ปล่อยวางแบบโลกเขา โลกเขาก็ปล่อยวาง ถ้าเสพสุขจนพอแล้วมันก็อึดเต็ม แต่เดี๋ยวมันก็หิว เดี่ยวมันก็กระหายอีก อันนี้ก็เหมือนกัน ใจของเราปล่อยวาง ปล่อยวางจากนั้น ปล่อยวางชั่วคราวมา เราไม่กำหนดพุทโธ ให้มันลึกเข้าไป ให้มันตั้งมั่นขึ้นมาละ ถ้ามันตั้งมั่นขึ้นมา เรากำหนดพุทโธ พุทโธให้มันสงบเข้าไปมากกว่านั้น

สิ่งที่มีมากกว่านั้นนะ แล้วออกมา ถ้ามันเจอกายเราก็เป็นกาย ถ้ามันเจอจิตมันก็เป็นจิต

“สิ่งที่เจอ” ออกมามันรับรู้ออกมา ออกมาโดยธรรมชาติของมัน มันออกมารับรู้สิ่งนี้ทั้งนั้นนะ แต่เราไม่สังเกต เราไม่สอดรู้ ถ้าเราไม่สอดรู้ เราก็ไม่เห็นกระแสของมันว่าจิตนี้ออกรับรู้อย่างไร จิตนี้ออกไปหาเหยื่ออย่างไร จิตนี้ทำงานอย่างไร ถ้าจิตนี้ทำงานอย่างไร มันทำงานของมัน โดยธรรมชาติของมันอยู่แล้ว ธรรมชาติของมันทำงานของมันเพราะนี่มันเป็นเรื่องของภพชาติ เรื่องของมนุษย์ เรื่องสถานะ เรื่องของธาตุ ๔ ชั้น ๕ ธรรมชาติของมันแต่โดนปกปิดด้วยกิเลส ปกปิดสิ่งนี้ว่าสิ่งนี้เป็นธรรมชาติ เราดูสภาวะธรรมชาติแล้ว เราเข้าใจแล้ว

“เข้าใจแล้ว” ความเข้าใจของโลกกับความเห็นตามความเป็นจริงของธรรม ถ้าตามความเป็นจริงของธรรมมันจะหยุดของมันก่อน จิตนี้สงบขึ้นมาแล้วเห็นสภาวะแบบนี้...จับได้ ถ้าใจสงบพอมีหลักมีเกณฑ์ จับได้ แต่นี่ใจเราไม่สงบพอ เราถึงต้องพยายามทำให้สงบเข้าไป ถ้าสงบเข้าไปให้มากกว่านั้น มันตั้งมั่นขึ้นมาแล้วถ้ามันไม่เห็นขึ้นมา อำนาจวาสนาของคนไม่เหมือนกัน เราถึงต้องรำพึงไง รำพึงให้เกิดขึ้นมาก่อน รำพึงเรื่องกายให้เกิดขึ้นมา

แต่ถ้าจิตนี้เราสังเกตสอดรู้ มันจะรู้เลย กระเพื่อมออกมา...จับ

สัญญาเกิดก่อน สิ่งที่เป็นสัญญา พอมีความรู้สึกเกิดขึ้นมา รูปของจิตเกิดขึ้นมาแล้ว วิญญาณรับรู้ต่างๆ รับรู้เห็นใหม่ สังขารจะปรุงแต่งไป สิ่งนี้มันเป็นการใช้งาน ร่างกายสภาวะทำงานอยู่ของมัน ธรรมชาติของมันทำงานอยู่อย่างนี้ตลอดไป พอมันทำงานอย่างนี้ตลอดไป มันทำงานแล้วกิเลสมันก็สอดเข้ามา สอดเข้ามา ให้ยึดมันไว้ ให้พอใจ-ไม่พอใจ ถ้าพอใจมันก็มีความสุขมีความสุขพอใจของมัน ถ้าไม่พอใจมันก็ขัดเคืองใจ สิ่งนี้มันก็เป็นผลเห็นใหม่

นี่หลังฉากของมันคือความยึดมั่น ถือมั่น

สิ่งที่ทำงานตามธรรมชาตินี้ มันเป็นทำงานตามธรรมชาติของมัน แต่กิเลสที่ความยึดมั่นถือมั่นมันหากินอย่างนี้ ถ้ามันหากินอย่างนี้ มันก็จะยึดติดไปโดยสังขารของมัน โดยอริยสัจ โดยความไม่รู้จริง สิ่งที่ไม่รู้จริงเราเห็นสภาวะ นี้ภาคปริยัติใจ แรงงานของโลกเป็นภาคปริยัติ แต่แรงงานตามความเป็นจริงขึ้นมาจิตมันสงบเข้ามา มันเห็นสภาวะแบบนี้ พอเป็นสภาวะแบบนี้มันหยุดได้ เราหยุดเราเองเห็นใหม่ สิ่งที่เกิดขึ้นที่ไปเร็ว มันเคลื่อนที่ตามกระแสของมันแล้วเราไม่รู้ทันของมันเลย มันเป็นงานของมัน เราก็เออออ เออออไปกับเขาเพราะเราไม่เข้าใจ ปัญญาเราไม่มี

แต่ถ้าปัญญาเรามี เราหยุดได้ แล้วเราแยกสิ่งนี้ได้ พอแยกสิ่งนี้ได้ สิ่งนี้จะหยุด หยุดพักออกไปจากใจ ปล่อยวาง ปล่อยวาง เห็นใหม่ พอเห็นเป็นความปล่อยวางของใจ อ้อ! ในเมื่อมันปล่อยวางได้ สิ่งนี้มันปล่อยวางกันได้ มันไม่ใช่เป็นอันเดียวกัน ความรู้สึกของเราเนี่ยกับเรานี้ไม่ใช่อันเดียวกัน สภาวะของความคิดนี้กับเรานี้ไม่ใช่อันเดียวกัน...มันแยกได้ มันปล่อยวางได้ มันเห็นสภาวะการปล่อยวางมันก็มีความสุข นี่แรงงานใจเกิด เกิดอย่างนี้ เกิดจากการทำงานของมันขึ้นมา ภายใน มันก็เป็นมรรคสี่ พอมันเป็นมรรคมันก็เป็นภาวนามยปัญญา สิ่งที่เป็นภาวนามยปัญญาเห็นใหม่

สุดมยปัญญาคือปริยัติสิ่งที่เราใคร่ครวญ เราเรียนมา เรียนมาอย่างนี้ เรียนมาขนาดไหน เรียนมาแล้วมันก็เป็นปัญญาโลก เรื่องนี้เรื่องโลก โลกเพราะการสืบทอดกันมาคือการจำมา คือการศึกษาแล้วจำของเขามา สมบัติยึด แล้วเรื่องจินตมยปัญญา การใคร่ครวญ การใคร่ครวญของเรา มันใคร่ครวญได้อย่างนี้แล้วมันก็ปล่อย ปล่อยวางความเข้าใจ ปล่อยวางพอสมควร สิ่งนี้มันเป็นสิ่งที่ว่ามันเป็นความเจริญขึ้นมาแต่มันชำระกิเลสไม่ได้ มันชำระกิเลสไม่ได้เพราะมันไม่เป็นภาวนามยปัญญา

สิ่งที่ปรากฏนามบัญญัติขึ้นมาคือเห็นสภาวะตามความเป็นจริงว่า สภาวะของจิต สภาวะของสัญญา จิตมันไม่ใช่ขั้น ๕ ขั้นไม่ใช่จิต ความเกิดดับของมันขึ้นมา จะเกิดดับขึ้นมาได้มันมีสัญญาความผูกพันก่อน ความผูกพันกระแสออกมา กระแสของใจมันจะผ่านออกมารับสัญญานั้น พอสัญญานั้น หมายถึงสิ่งใดละ หมายถึงรูปสิ่งใด สีใด เสียงใด กลิ่นใด รสใด มันหมายถึงสิ่งนั้น แล้วความพอใจก็ยึดสิ่งนั้น พอยึดสิ่งนั้นมันก็เป็นไปตามความรู้สึก พอใจและไม่พอใจ สิ่งทีพอใจไม่พอใจมันก็เคลื่อนไป เราไม่เห็นสภาวะตามความเป็นจริงของมัน

ถ้าเราเห็นสภาวะตามความเป็นจริงนั้น พอใจ-ไม่พอใจนี้เป็นกิเลส สิ่งที่ไม่เป็นกิเลสมันเกิดจากอะไร? เกิดจากสัญญาความจำก่อน มันหมายถึงไปก่อน แล้วสังขารมันปรุงมันแต่ง วิญญาณมันรับรู้ เวทนามันมีความพอใจ-ไม่พอใจ เราก็จับตัวนี้แล้วแยกออกไป...มันเป็นกองเลขนะ เป็นกองของรูป เป็นกองของเวทนา เป็นกองของสัญญา เป็นกองของสังขาร เป็นกองของวิญญาณ ขั้น ๕ มันเป็นกอง เป็นสิ่งเป็นเหมือนภูเขา ๕ ลูก สิ่งนี้ยิ่งใหญ่มาก เกิดดับในหัวใจของเรา

สภาวะธรรมที่เราจิตไม่สงบจะไม่เห็นสภาวะสิ่งนี้ มันก็เป็นความคิดของเรา นี่เป็นนามธรรมจับต้องไม่ได้เลย สิ่งที่เป็นนามธรรมจะจับต้องได้อย่างไร แต่ในเมื่องานของใจมันเกิดขึ้นมา ภาวนามยปัญญามันเกิดขึ้นมา มันจะเห็นเป็นกอง สิ่งที่เป็นกองเป็นภูเขามันแยกออกไป พอมันแยกออกไปจิตกับขั้นมันก็แยกจากกัน มันจะปล่อยวางสิ่งนี้ ปล่อยวางสิ่งนี้ขึ้นมา แรงงานอย่างนี้จะเกิดขึ้นมาแล้วฝึกฝน เห็นไหม เราทำได้หนึ่งมันเป็นอุบาย มีอุบายมีวิธีการของเรา เราก็ทำซ้ำ ทำซ้ำของเราขึ้นไป ถ้ากำลังไม่พอ เราก็ทำความสงบของใจ

ถ้ามันคิดมันแยกไม่ออกเห็นไหม เป็นกองนะ กองของรูป กองของเวทนา กองของสัญญา กองของสังขาร กองของวิญญาณ...มันแยกไม่ออก แยกไม่ออกเราปล่อยเลย นี่มันจะเป็นโลกแล้ว เพราะการแยกอันนี้ไม่ออก มันก็เป็นกระแสที่พาให้ขั้น ๕ นี้กับจิตนี้รวมตัวกันแล้วก็หมุนออกไป นี่โลกียะ

สิ่งที่โลกียะ ปัญญาอย่างนี้เป็นสัญญา เป็นสังขาร สังขารปรุง สังขารแต่ง...สังขารปรุง สังขารแต่งโดยธรรมชาติของมัน มนุษย์มีสิ่งนี้อยู่โดยธรรมชาติอยู่แล้ว แล้วก็เคยทำงานอยู่อย่างนี้อยู่แล้ว พอกำลังเราไม่พอมันก็กลับไปสภาวะเดิมของมัน พอกลับไปสภาวะเดิมของมัน มันก็เป็นธรรมชาติอันหนึ่ง

แล้วถ้าเราติดอยู่ตรงนี้ ปัญญาของเราไม่เกิดขึ้นมา แรงงานของใจมันจะไหลเป็นกระแส เป็นแรงงานของใจทางโลก ไม่เป็นแรงงานของใจทางธรรม ถ้าเป็นแรงงานของใจทางโลกมันก็ หมุนออกไป แล้วเราก็หมุน เราก็ไปตามกระแสนั้น ตามกระแสนั้นจนกว่าจะได้สติ

ถ้าปฏิบัติ คนปฏิบัติไม่มีครูมีอาจารย์คอยเตือน หรือเราไม่สังเกต มันก็จะไหลไปจนเรา ได้สติ...“นี่อะไรนี่ ทำไมเราทุกข์ยาก ทำไมเราไม่ปล่อยวาง ทำไมมันไม่เป็นสภาวะเหมือนที่มันแยก ถ้าอย่างนี้แสดงว่ากำลังเราไม่พอ”

นี่สติมันกลับมา ความระลึกกลับมา ถึงต้องกลับมากำหนดพุทโธ พุทโธ หรือใช้ปัญญา ไคร่ครวญให้มันเป็นสัมมาสมาธิเข้ามา ปล่อยวางเข้ามา ให้มันสงบเข้ามาแล้วค่อยไคร่ครวญใหม่ สิ่งไคร่ครวญใหม่เห็นใหม่ ไคร่ครวญใหม่คือจับต้องใหม่ แล้วพิจารณาใหม่ ทำใหม่ ทำซ้ำ ทำ ซากอยู่อย่างนั้น ต้องทำซ้ำ ทำซากให้มันเกิดปัญญาความรับรู้

สิ่งที่รับรู้...ความคิด ความข้องของใจมันจะติดข้องอย่างนี้ มันติดข้องมานาน “ความคิด ข้องมานาน” ก็เรื่องของจิตนี้มันเกิดตายไม่มีที่สิ้นสุด สิ่งที่ไม่มีที่สิ้นสุดนี้แล้วแบกหามมาจนเป็น ความทุกข์ความโศกในหัวใจ จะเป็นอย่างนี้ตลอดไป แล้วมันจะปล่อยวางที่ว่าที่เดียวแล้วขาด มัน เป็นไปไม่ได้ สิ่งที่เป็นไปไม่ได้ เพราะเราเป็นเวไนยสัตว์

จับပါปัญญามันเป็นไปได้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ที่เดียวเป็นไปได้ สิ่งที่เป็นไปได้เป็นไปได้ ถ้าเป็นไปได้มันต้องเกิดผลกับเรา เราจะเกิดความรู้สภาวะธรรมขึ้นมา มันจะ ปล่อยวางทั้งหมด

แต่นี้มันปล่อยวางแล้วมันก็ขุ่นข้องหมองใจ มันปล่อยวางขณะมีความสุขส่วนหนึ่ง เวลา มันผ่อนคลายออกมา มันเสื่อมออกไป สภาวะธรรมไปรับรู้ข้างนอก มันก็เป็นปกติปุณฺณเรณี รู้ เหมือนกัน ทุกข์เหมือนกัน ทำเหมือนกัน ทำไมเป็นแบบนี้ละ เราปฏิบัติธรรมแล้ว มันได้ธรรมขึ้น มาแล้วในหัวใจ ทำไมมันเสื่อมล่ะ? มันเสื่อมเพราะไม่เป็นอกุปปธรรม ไม่สมุจเฉทปหาน ภาวนามยปัญญาของเราไม่สมบูรณ์ แรงงานใจไม่รวมตัว ไม่สามัคคี

ถ้าสามัคคีขึ้นมามันจะสมุจเฉทปหาน เราถึงต้องพยายามมูมานะ เสริมสร้างขึ้นมาใหม่

หน้าที่ของเราคือมูมานะ เสริมสร้างขึ้นมา

เวลามันสมมุจเฉพหานทีเดียว เป็บเดียวขาด ขาดไปเลย แต่ความไคร่ครวญของเรา เราพิจารณาว่าสิ่งนี้ถูกหรือผิด สิ่งนี้ดีหรือชั่ว เราไคร่ครวญ เราจะต้องมีหาเหตุผล สิ่งทีหาเหตุผล เพื่อให้เราเห็นว่าถูกหรือผิด แต่อันนี้มันเป็นการไคร่ครวญขึ้นมาเพื่อจะให้รู้แจ้งใจ ให้รู้แจ้งว่า “สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีการเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งทั้งหลายต้องดับเป็นธรรมดา” เห็นสภาวะความเกิดดับตามความเป็นจริง แล้วมันจะปล่อยวางตามความเป็นจริง

ความปล่อยวางตามความเป็นจริงนี้มันเป็นมรรค มรรครวมตัว

แรงงานของใจสมบุรณ์ขึ้นมาแล้วสมมุจเฉพหานขาดออกไปจากใจ สิ่งนี้ขาดออกไปนะ

ปล่อยวางกันตามความเป็นจริง โลกเป็นโลกเลย ธรรมเป็นธรรม อันนี้จะเป็นสภาวะธรรม ส่วนหนึ่ง ส่วนหนึ่งในหัวใจเราเกิดขึ้นมาจากการประพฤติปฏิบัติ เกิดจากความก้าวเดินของใจ ใจนี้จะก้าวเดินทวนกระแสเข้าไป ถ้าเป็นทวนกระแสนี้เป็นธรรม มันเป็นความลึกถึบมหัสจรรย์ สิ่งกับดวงใจดวงนั้นจะมีความมีภูมิใจใจดวงนั้น แล้วมันเป็นสิ่งทีว่าเกิดกับปัจฉัตตังจำเพาะใจดวงนั้น จะไม่มีไคร่รู้กับเราหรอก

เว้นไว้แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าหรือครูบาอาจารย์ทีมีญาณหยั่งรู้ อันนี้จะรู้กับเราว่าใจอันนี้ไม่เป็นใจทีเป็นปกติแล้ว จะหมุนไม่มีทางเป็นไปตามวิญญะ สิ่งทีเป็นไปตามวิญญะไม่มีกำหนดเวลา การเวียนตายเวียนเกิดไม่มีต้นไม่มีปลาย จะต้องเป็นอย่งนั้นตลอดไป แต่ใจดวงนี้อย่งมาก ๗ ชาติเท่านั้น จะมีกำหนดเป้าหมายเลยว่าจะไม่เป็นไปตามกระแสของโลก จะเป็นไปตามกระแสของธรรมเพราะมีความเหนียวรั้งของใจ

ใจนี้เป็นธรรมขึ้นมาส่วนหนึ่ง เกิดจากแรงงานความเป็นจริง แรงงานอย่งนี้เกิดขึ้นมาจากใจดวงนั้น มันถึงเป็นความมหัสจรรย์ทีเราจะต้องสะสมขึ้นมาใจ จะทุกข์ยากอย่งไรก็ทำ แล้วมันมีความภูมิใจ มีความว่าเราทำได้ มันจะมุมานะแล้วจะทำต่อไปข้างหน้า รู้ตามความเป็นจริงว่างานของเรายังมีอยู่ สิ่งทีมันสะสมในหัวใจยังมีอยู่ ต้องก้าวเดินต่อไป ก้าวเดินต่อไป มันก็จะต้องเป็นมรรคอันละเอียด

สิ่งทีเป็นมรรคอันละเอียด ความสงบของใจมันจะละเอียดขึ้นไป ความว่าง ความปล่อยวางของกิเลสส่วนหนึ่งมีในหัวใจโดยพื้นฐานเลย มันจะปล่อยวาง ปล่อยวางโดยทีว่ามันจะไม่ติด

หรือ กเข้ามาสิ่งที่รู้มีสติสัมปชัญญะทันมันจะเข้ามาไม่คิด เข้ามาคิดไม่ได้ เข้ามานี้ปัญญามันเลาะให้ปล่อยวาง เลาะให้ปล่อยวาง สิ่งนั้นทำได้

แต่สิ่งที่เหนือกว่า ละเอียดกว่ามันทำไม่ได้

ในเมื่อทำไม่ได้มันก็ต้องทำความสงบของใจเข้ามาเพื่อจะค้นคว้าสิ่งนี้ตลอดไป

ถ้าเป็นการค้นคว้างานของใจก็เกิด

ถ้าไม่มีการค้นคว้ามันก็เชื่อยู่ออย่างนั้น ความเชื่อยู่ออย่างนั้นเห็นใหม่ คนเราคิดได้ การประพฤติปฏิบัติมันก็มีความคิดไป คิดในธรรมก็ส่วนหนึ่ง คิดในกิเลสก็ส่วนหนึ่ง คิดในกิเลสคือว่ามันเป็นกิเลสโดยธรรมชาติของมัน มันคิดโดยธรรมชาติของมัน แล้วมันก็จะเป็นส่วนที่คิดได้ง่ายเพราะมันเป็นต้นหากความทะยานอยาก คิดอย่างนั้นไป คิดอย่างนั้นไปโดยที่เราไม่ต้องทำอะไร มันก็ติดอยู่แล้วโดยธรรมชาติของมัน โดยธรรมชาติของมันคิด

แล้วยังมีสิ่งที่ว่าไปเดิมเชื่อให้มันเห็นใหม่ กิเลสตามความพอใจ สิ่งพอใจ สิ่งมีความต้องการของใจ จริตนิสัยของเรารักสงวนสิ่งใด สิ่งนั้นกระทบกับเรามันจะมีความฟุ้งซ่านของมัน ถ้าเดิมเชื่ออันนี้เข้าไป มันก็จะฟูขึ้นมาด้วยความท่วมท้นใจ ใจจะมีสิ่งนี้ท่วมท้นให้มีความทุกข์ ความยากในหัวใจ ความทุกข์ความยากอันทุกข์อันละเอียดนะ ความทุกข์ความยาก สิ่งที่ยังไม่คิดนั้นมันเป็นธรรมชาติที่ไม่คิด ถ้ามันไม่คิด มันก็ต้องไม่คิดโดยธรรมชาติของมันเพราะสติพร้อม มีสติเห็นใหม่ สิ้นพทปรามาส ไม่มีความลังเลสงสัย มันพร้อมของมันในหัวใจนั้น พร้อมของมัน อันนี้เป็นความว่างส่วนหนึ่ง

แต่ความว่างอันละเอียดเข้าไปนั้นมันต้องเป็นความว่างอันละเอียดเข้าไปจากหัวใจในการประพฤติปฏิบัติ ไม่ใช่เกิดขึ้นมาโดยที่เรามีแล้วมันจะเป็นไป ไฟได้เชื้อแล้วมันจะเผาไป เผาไปไหนในเมื่อปัญญามันไม่เกิด ถ้าปัญญามันเกิด มันจะเผาไปด้วยตบะธรรม ตบะธรรมมันต้องมีปัญญาญาณพร้อมกับสัมมาสมาธิ พร้อมกับความเพียรชอบ การงานชอบตลอดไป

สิ่งที่จะเป็นความชอบเราก็ต้องลองผิดลองถูกขึ้นไป ยกขึ้นวิปัสสนาซ้ำเข้าไป ซ้ำเข้าไป ยกขึ้นวิปัสสนาได้ พิจารณาภายในจับต้องได้เลย จับต้องสิ่งนั้นได้เพราะจิตมันสงบ แล้วมันจะจับต้องสิ่งนี้ได้ แยกแยะออกไปให้มันเป็นไปตามสภาวธรรมของมัน

อย่าคาดอย่าหมาย... ฟังธรรมของครูบาอาจารย์แล้วเราจะต้องเป็นแบบนั้นเหมือนครูบาอาจารย์ที่เทศน์มา ถ้าเราทำไม่เหมือนกับของครูบาอาจารย์แล้วมันจะไม่เป็นธรรม...อย่าคาดอย่าหมายเด็ดขาด

สิ่งนี้เป็นการคาดการหมายไม่ได้ จิตนิสัยของเราก็ไม่เหมือนกัน วันเวลาของเราก็ไม่เหมือนกัน การเกิดกันมาเราก็ไม่เหมือนกัน แล้วจะเป็นไปได้อย่างไร แต่สุดท้ายแล้วการประพฤติปฏิบัติไปมันก็ต้องอยู่ในวงของอริยสัจ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค จะต้องสมบูรณ์ในการประพฤติปฏิบัติเหมือนกัน สิ่งที่ประพฤติเหมือนกันเห็นใหม่ ในสติปัญญาอันสื ภาย เวทนา จิต ธรรมแล้วแต่เราจับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แล้ว อย่าคาดอย่าหมาย ให้มันเป็นไปตามสภาวะของมัน

ถ้ามันเป็นไปตามสภาวะของมัน เห็นจริงเป็นปัจจุบันธรรม ถ้าการคาดการหมายเป็นอดีต-อนาคต อดีต-อนาคตแกกัเลสไม่ได้หรืออก อดีต-อนาคตจะยื้อให้เราหลุดไป พลัดพรากออกจากปัจจุบันไป สิ่งที่เป็นปัจจุบันมันไม่มีมิติ จิตสงบขึ้นมามันไม่มีมิติขึ้นมา ขึ้นมาแล้วต้องพิจารณาไปแบบนั้น ไม่ต้องคาดไม่ต้องหมายว่าครูบาอาจารย์เทศน์หรือครูบาอาจารย์สั่งสอนต้องทำตามครูบาอาจารย์ทั้งหมด

ครูบาอาจารย์นี้ถอดออกจากดวงใจ ใจของครูบาอาจารย์ต้องผ่านการประพฤติปฏิบัติมา เห็นสภาวะตามความเป็นจริงของมันเป็นขั้นเป็นตอนขึ้นมา แล้วจะแนะนำสิ่งนั้น แนะนำสิ่งนั้นให้เป็นแนวทาง เราฟังธรรม จิตมันฟังธรรมขึ้นมา สิ่งใดกระทบแล้วถ้ามันเป็นสิ่งที่มันดูดีมี สิ่งนั้นให้มันผ่านไป ผ่านไป ให้มีความสงบของใจ

ถ้าช่วงของปัญญา เราอยู่ในภูมิไหนล่ะ จิตของเราอยู่ในภูมิของสมณะ เราก็ทำความสงบของใจ ฟังเสียงธรรมนั้นไปตลอดไป แล้วมันจะฟังเสียงนั้น เกาะกับเสียงนั้นไป มันสงบตัวลงได้ ถ้าสงบตัวลงได้อันนั้นเป็นผลงานของเรา ถ้าเป็นภูมิของปัญญา ภูมิของปัญญาขั้นไหนนะ?

ขั้นที่ ๑ เราก็ฟังว่าครูบาอาจารย์เทศน์ไป มันจะเข้าไปส่วนไหน ส่วนที่แยกแยะระหว่างจิตกับขันธมันจะแยกแยะอย่างไร แยกแยะสภาวะแบบใด มีสิ่งใดตั้งมั่น มีสิ่งใดเป็นพื้นฐาน สิ่งใดเป็นสัมมาสมาธิ แล้วความจรตนิสัย การใช้ปัญญาหมุนออก หมุนออกอย่างไร นั้นเราฟังแล้วถ้ามันตรงกับเรา มันก็จะตรงกับเรา ถ้าไม่ตรงกับเรา อันนี้เป็นแนวทาง แต่อุบายวิธีการนั้นเป็นของเรา

อธิบายวิธีการที่เราจะเทียบเคียง สิ่งที่เทียบเคียงว่าเราจะเทียบเคียงแล้ว มันจะเป็นปัญญาของเราขึ้นมา นี่ปัญญามันต้องเกิดอย่างไร เกิดจากการเทียบเคียงแล้วเทียบเคียงแล้วมันเกิดความรู้สึกอีกอันหนึ่ง รู้สึกว่าเทียบเคียงแล้วอะไรสมเหตุผล เทียบเคียงต่อไป ต่อไป ปัญญามันเกิดอย่างนั้น

ไม่ใช่การคาดการหมาย การจะต้องให้เหมือนกัน-ไม่ต้องให้เหมือนกัน ต้องให้เกิดความรู้จริงของเราต่างหาก จิตนี้รู้จริงตามสภาวะตามที่มันเกิดดับ “กระทบ” กระทบกับกาย เวทนา จิต ธรรม กระทบสิ่งนั้น จับสิ่งนั้นเป็นไปให้มันไปเป็นไตรลักษณ์

สิ่งที่เป็นไตรลักษณ์มันเป็นไตรลักษณ์โดยตัวของมันเองโดยธรรมชาติก็เป็นส่วน ๑

เป็นไตรลักษณ์ของเรา เราคิดว่าเป็นไตรลักษณ์เราจะให้มันเป็นไป...มันไม่เป็นไปถ้ากำลังเราไม่พอ ถ้ากำลังเราไม่พอมันไม่เป็นไป ๑

แล้วอำนาจามันเป็นไปไม่ได้ เราก็ต้องดูความคล่องตัวของจิต ถ้าจับจิตมาแล้วพิจารณามันคล่องตัว อันนั้นเป็นทางของเรา ถ้ามันจับจิตแล้วมันคล่องตัวไม่ได้ กลับมาพิจารณา กายก็ได้ พิจารณาโดยใช้ปัญญาก็ได้ ตั้งสภาวะของกายขึ้นมาแล้วคิดเทียบเคียง

“กายนี้มันมีการเกิดขึ้นมาจากท้องพ่อท้องแม่ เจริญขึ้นมาแล้วมันก็ต้องตายไป สิ่งที่อยู่ในร่างกายมันมีอะไรเปลี่ยนแปลงไปบ้าง สิ่งที่เปลี่ยนแปลงอะไรไปบ้าง มันให้คุณค่ากับใจ ให้ความยึดมั่นกับใจอย่างไร”

เราไม่อยากเป็นเด็ก อยากเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่โดยไว แต่เวลาเป็นผู้ใหญ่แล้วไม่อยากจะมันแก่ไปโดยสัญชาตญาณอยากยับยั้งไว้ นี่มันฝืนธรรมชาติไป สิ่งฝืนธรรมอันนี้มันเป็นเรื่องของว่าความยึดมั่นไม่ยอมรับความเป็นจริง นี่ฝึกใจอย่างนี้ให้ใคร่ครวญอย่างนี้พิจารณาโดยปัญญา ไม่ใช่พิจารณาโดยสติปัญญา ๔

ถ้าพิจารณาโดยสติปัญญา ๔ กายนี้จะเห็นกายโดยตาเนื้อ โดยตาเนื้อนี้เห็นโดยโลกเขา แต่ถ้าโดยวิปัสสนามันต้องเห็นด้วยตาของใจ ตาภายในเห็นสภาวะเป็นอวัชระก็ได้ เป็นทั้งกายก็ได้ เป็นซากศพก็ได้ สิ่งนี้พิจารณาสิ่งนี้ เห็นกาย เห็นจากภายใน

กระทบกับสิ่งนี้แล้ววิปัสสนาสิ่งนี้เข้ามา วิปัสสนาคือการให้มันแปรสภาพ มันแปรสภาพได้ถ้ากำลังพอ ถ้ากำลังไม่พอแปรสภาพไม่ได้ มันฝืนอยู่อย่างนั้น ไม่ใช่ไม่ฝืนอยู่อย่างนั้น บางทีมันยังจับภาพสิ่งนั้นหลุดมือไป หลุดมือไป แต่ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติจนชำนาญ ชำนาญชำนาญจะจับต้องได้แล้ววิควางได้ ใคร่ครวญได้มันจะแปรสภาพไป ลึกลับมหัศจรรย์ แปรสภาพตลอดไป เห็นสภาวะแบบนั้น เปลี่ยนแปลงไป เปลี่ยนแปลงไป ความเปลี่ยนแปลงไปใจมันก็เห็นสภาวะนั้น มันก็ดูดีขึ้นมา มันตั้งมั่นได้ มันดูดีขึ้นมา มันเจริญงอกงามขึ้นมา มันเดินขึ้นมาแยกขึ้นไป แยกเข้าไป

สิ่งที่มันแยกเข้าไปนั้นเป็นแรงงานใจทั้งหมดเลย ถ้ามันแยกได้

ถ้ามันแยกไม่ได้ “แรงงานใจแต่โลกเอาไปกิน”

โลกเอาไปกินตลอด โลกเอาไปกินถ้ามันกำลังมันไม่พอ แล้วถ้าสติของเราทำงานไม่จดจ่อไม่รอบคอบ มันจะเสื่อมไป มันจะโดนกิเลสดึงไป กิเลสมันจะดึงไป มันจะถูกล่อลวงให้เราหลงไปตลอด ถ้าเราหลงไปเห็นใหม่ เราหลงไปเพราะกิเลสมันต้องคัดต้องพลิกแพลงใจ พลิกแพลงให้เราพลาดไปเพราะกิเลสเป็นเรา กิเลสในหัวใจของเรามันขัดขวางการประพฤติปฏิบัติไปตลอด

ถ้าเป็นธรรมขึ้นมา มันจะสมควรสมบูรณ์แก่การประพฤติปฏิบัติ เป็นธรรมขึ้นมา เพราะถ้าเป็นธรรมจะมีความสุข จะมีความปล่อยวาง จะเว้งว่าง ผลของการประพฤติปฏิบัติคือการปล่อยวางทั้งหมด ถ้าการปล่อยวางนี้เป็นการปล่อยวางแบบกดไว้ การปล่อยวางแบบปัญญาที่ยังใคร่ครวญไม่ถึงที่สุด ถึงที่สุดแล้วจะต้องการปล่อยวาง จะต้องมีสังโยชน์ มีความปล่อยวางขาดออกไปจากใจ สิ่งที่สังโยชน์ขาดออกไปขณะของจิตมันจะเปลี่ยนสภาวะออกไป มันจะสูงขึ้นไป สูงขึ้นไป ความว่างจะมีความสุขขึ้นไป จิตนี้หลุดพ้นออกไปจากการกดขี่ของกิเลส มันพ้นออกไป เห็นชัดเจน ความเห็นชัดเจน แรงงานใจมักเกิดอย่างนี้

แล้วมันจะทำไม่ไม่เห็นว่าเป็นว่าแรงงานใจที่เราทำ เราทำเห็นใหม่ นั่งสมาธิภาวนาเป็นงานที่ว่าคนเขาแล้วเห็นมันเป็นไปได้อย่างไร เสียเวล่ำเวลา การเสียเวล่ำเวลาของเราแต่เราทำให้เราไม่มีเวลาในหัวใจเลย มิติกาลเป็นเวลา ๒๔ ชั่วโมง การเป็นภพเป็นชาติจะไม่มีกับใจดวงนั้น ใจดวงนั้นจะพ้นออกไปจากมิตินี้ทั้งหมด พ้นออกไปจากสภาวะของภพทั้งหมดเลย

แต่คนที่เห็นเวลาสำคัญ ความยึดมั่นถือมั่นของเขา เรายังทำงานของเรา เห็นว่าเราทำงานของเราประโยชน์ของเรา การเกิดขึ้นมาแล้วต้องแสวงหาสิ่งที่ว่ามันพอใจกับทางโลก เขาจะต้องตายไปกับกาลเวลา เขาจะต้องเกิดในภพชาติต่างๆ ในกาลเวลาต่างๆ ไม่เหมือนกันในวิภวภูตนี้ จะต้องติดไปกับใจดวงนั้นตลอดไป “ติดกับเวลา” เวลาอันนั้นทำให้ใจดวงนั้นต้องอยู่กับเวล่ำเวลา ระหว่างภพชาติ

แต่ใจของคนที่พ้นไปแล้ว เวลามันเป็นเรื่องของเวลา วิมุตตจิตนี้ไม่มีกาลไม่มีเวลา ทรงตัวของมันโดยความสุขตลอดไป สิ่งที่มีความสุขเห็นใหม่ สุขจากใจดวงนี้ ใจดวงที่ขี้ริ้วขี้เหร่ ขี้ทุกข ขี้ยากอยู่อย่างนี้มันสามารถทำได้ สามารถทำได้เพราะเรามีครูมีอาจารย์ เรามีธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางไว้ เราก็ก้าวเดินตามธรรมอันนั้น จะเล็กจะน้อยก็สะสมไป เราก้าวเดินของเราไปมีความพยายามของเราไป มันต้องถึงที่สุดได้

คนเราอำนาจวาสนาแข่งกันไม่ได้หรอก จะทำได้เร็วก็มีเห็นใหม่ ครูบาอาจารย์สร้างสมมา ๒ พรรษา ๓ พรรษานี้ได้ธรรมแล้วนะ มีธรรมในหัวใจขึ้นมาแล้ว นั่นนะ ก้าวเดินได้ไว ก้าวเดินได้ไว อยู่ในช่วงหนุ่มๆ สำเร็จๆ พอปล่อยวางกิเลสออกไปจากใจได้ ของเราใช้เวลาทั้งชีวิต ถ้าชีวิตนี้มันประสบความสำเร็จก็ยังพอใจนะ ถ้าชีวิตนี้เราทำของเราขึ้นมาสมกับเรานะ จะตายไป วันตายขอให้อกิเลสตายไปกับเรา

เหมือนกับพระในครั้งพุทธกาลเห็นใหม่ โคนเสื่อกินอยู่ วิปัสสนาอยู่ ในพระไตรปิฎกโคนเสื่อกัถอยู่ กัดมาถึงเท่าก็ยังพิจารณาไม่ตลอด กัดมาถึงเอว พิจารณาไป ถึงที่สุดตายไปพร้อมกับจิตหลุดพ้นจากกิเลส มันก็ไม่ต้องเกิดอีกเห็นใหม่ ตายพ้นไปจากว่ากาลเวลานั้นไม่อยู่ในใจดวงนั้นเลย อันนี้เป็นสิ่งที่ว่าในภพของเขา ในกรรมของเขา เขาสร้างกรรมอย่างนั้นมา พระไตรปิฎกมีอย่างนั้นจริงๆ พระปฏิบัติเวลาถึงเสื่อกัถปล่อยให้กัถให้กรรมเป็นไป วิปัสสนาใจ ใจวิปัสสนา คือชีวิตนี้แลกกันด้วยชีวิตนะ

มรรคผลอยู่ฝากตาย ถ้ามันไม่ตายก็ให้มันรู้ขึ้นมา

นี่ก็เหมือนกันเราประพฤติปฏิบัติมันต้องมีสิ่งนี้เข้ามาหัวใจ มันถึงจะเป็นงานใจ งานของเราจะเกิดเป็นประโยชน์กับเราขึ้นมาเพราะเรามีสติ เรามีความจงใจทำ ถ้าสติของเราไม่ทำนะ งานสักแต่ว่าณะ เดินๆ เหม่อๆ ลอยๆ ใครๆ ก็เดินได้ โลกเขาก็เดินกัน อย่างว่าแต่คนเลย แม้แต่สัตว์มันก็

เดินได้ ถ้าสัตว์มันเดินได้มันเป็นอย่างนั้น ถึงต้องมีสติใจ สติพร้อมตลอดเวลา ถ้าสติพร้อมขึ้นมา มันจะเป็นงานของเราขึ้นมา จิตเป็นงานขึ้นมา สติพร้อม งานของเราย้อนกลับเห็นใหม่

งานของเรามีสองอย่าง อย่างหนึ่งคือทำความสงบของใจให้ใจพื้นฐานมีความสงบเข้ามา อีกอย่างหนึ่งยกขึ้นวิปัสสนาได้ ถ้าวิปัสสนาได้ปัญญามันก้าวเดินได้แล้ว มันจะมีความสุขกับงาน งานนี้จะสนุกมาก งานของเราเกิดขึ้นมาแล้วมันมีการแยกแยะ ผู้ที่ทำงานแล้วมีผลประโยชน์ ขึ้นมาจากใจ มันจะมีความก้าวเดินพร้อมที่จะทำนะ เวล่ำเวลานี้ลืมนวันลืมนคืนไม่เกี่ยวเลย

แต่สุดท้ายแล้วพอมันใช้ไป เรามีธาตุมีขันธเกิดขึ้นมาจากความคิดของเรา เกิดขึ้นมาเห็นใหม่ ใจอยู่ในร่างกายของเรา ร่างกายมันอ่อนเปลี้ยขึ้นมาต้องให้มันได้กินได้อยู่ ต้องรักษามัน ถึงเวล่ำเวลาบิณฑบาตมาเพื่อยังธาตุขันธไว้เพื่อการประพฤติกปฏิบัติ เพื่อการจะพ้นออกไปจากทุกข์ แล้วสะสมขึ้นไป พยายามวิปัสสนาเข้าไป ปัญญามันก้าวเดินขึ้นไป ก้าวเดินสะสม ถึงว่าด้วยความ มีสติสัมปชัญญะตลอดไป

ถึงที่สุดมันจะปล่อยสิ่งนั้นออกไป ขาดออกไปเห็นใหม่ ว่างหมดเลย จิตนี้มีความสุขมาก ความเว้งว้างของใจ ใจมันจะว่างหมดเลย ว่างขณะนั้นเห็นใหม่ ทรงตัวได้เป็นอรูปๆ ไม่มีความเสื่อมจากสภาวะแบบนี้เลย สิ่งนี้จะไม่เสื่อมจากใจดวงนี้ จะไม่มีความเจริญแล้วเสื่อม เจริญแล้วเสื่อม โดยการหีนทับหญ้าไว้ ถ้าหีนทับหญ้าไว้ไม่มีวิปัสสนาจนมันขาดไป มันจะเจริญแล้วเสื่อม เจริญแล้วเสื่อม แต่ถ้าเป็นสมุจเฉทปหาน อรูปธรรมจะไม่เสื่อมกับสิ่งนี้ ไม่เสื่อมจากความ เป็นไปของจิตที่มันปล่อยวางกิเลสแล้ว กิเลสตายไปส่วนหนึ่ง

กิเลสมีลูก มีหลาน มีปู่ มีย่า เหมือนกัน กิเลสตัวใหญ่ขึ้นไปอยู่ข้างบนขึ้นไป มันจะมีตัวใหญ่ มันจะมีวิธีการพลิกแพลงของมัน เราก็ต้องก้าวเดินต่อไป ก้าวเดินต่อไปเพื่อเผชิญกับกิเลสที่ ตัวใหญ่ กิเลสตัวน้อย กิเลสตัวเล็กกว่าเราฆ่าได้ เราฆ่าได้นะ กิเลสต้องตายไปจากใจ เห็นสภาวะ กิเลสตายไปชัดเจน ไม่มีใครบอก มันเป็นปัจเจกตั้งในหัวใจ

แต่ถ้ามันเป็นกิเลสมันเสื่อมสอนนะ มันก็ว่ากิเลสตายเหมือนกัน แต่กิเลสตายไม่มีเหตุไม่มี ปัจจัย แต่ถ้ามันเป็นความจริงนะ มันจะมีเหตุมีปัจจัย มีเหตุมีปัจจัยแล้วขาดออกไปจริงๆ อันนั้นถึง จะเป็นปัจเจกตั้ง เป็นความจริงของเราขึ้นมา

แล้วเราก็ก้าวเดินต่อไป คั่นคว่าออกไปในใจนั้น ในใจนั้นนะ แรงงานของใจเกิดขึ้นมาจากใจด้วย แล้วคั่นคว่าลงไปทีภาวะของใจนั้นด้วย ใจดวงนั้นเป็นภวาสวะ เป็นภพ เป็นที่อยู่ของกิเลส เป็นที่อยู่ของความรู้สึกทั้งหมด ความรู้สึกตัวอยู่ที่ใจ การชำระก็ต้องอาศัยใจ แล้วชำระก็คือชำระตัวของใจนั้น เพราะใจดวงนั้นมีกิเลสอยู่

แต่ถ้าพิจารณากาย เวลาจิตสงบขึ้นมายกขึ้นวิปัสสนากาย มันก็ดูกาย กายตัวนี้เพราะจิตมันเข้าไปเกาะเกี่ยวอยู่ ถ้าจับกายตัวนี้ได้ อสุภะความสกปรกโสภณของมัน สิ่งสกปรกโสภณของมันนี้โดยธรรมชาติ ร่างกายนี้สะสมไว้ด้วยสิ่งที่เป็นซากศพ เป็นฝิบเห็นไหม สิ่งสะสมเข้าไปเป็นอาหารการกิน แต่สมัยโบราณนะไม่รู้จักไฟ เขากินดิบๆ แต่พอโลกเจริญขึ้นมามีไฟ ทำอาหารให้สุกขึ้นมา มันก็สุกขึ้นมาเพื่อเจริญธาตุขันธ์ นี่มันเป็นความสกปรกโสภณของมันอยู่อย่างนั้น โดยธรรมชาติของมันเป็นแบบนั้น

แต่ความเข้าใจของเรายึดมันถือมัน สิ่งนี้ถ้ามีคุณค่าของเรา...มันคิด มันคิดเพราะเราเข้าใจ เราสงวนรักษาสິงนี้มันถึงได้คิด ถ้ามันได้คิด พอมันคิดขึ้นมา มันย้อนกลับ มันย้อนกลับ ถ้าย้อนกลับนี้ทวนกระแส ถ้าทวนกระแสนี้แรงงานใจเกิดแล้ว ถ้าแรงงานใจเกิดย้อนกลับ ย้อนกลับ มันจะปล่อยวาง ปล่อยวางเข้ามาจนเห็นสภาวะจับต้องสิ่งนี้ได้

ถ้าจับต้องสิ่งนี้แล้วแยกแยะไป แยกแยะ แยกแยะต้องใช้ปัญญา ปัญญาญาณจะเกิด

มรรคสามัคคีนี้มันต้องมีมรรค ๘ องค์ ความดำริชอบ ความเพียรชอบ สิ่งนี้มันจะเกิดขึ้นมา มันไม่เกิดพร้อมหรือ มันเกิดสิ่งใด สิ่งใดเกิดก่อนเห็นไหม สิ่งใดมีน้ำหนักมากกว่า คือว่าจิตเวลา มันคิด คิดอย่างไรก่อน คิด ถ้าเราทำความสงบ มันเน้นไปทางสงบ ความสงบมีน้ำหนักมากกว่า มันไม่รวมตัว ไม่สามัคคี ไม่สมุจเฉตปหาน เพราะว่าเราทำ เพราะเราไม่มีความชำนาญ

เราจะต้องมีความชำนาญในการใคร่ครวญใจ ปัญญาถึงต้องฟาดฟันกับกิเลส ใช้ปัญญาโดยเต็มที่ใจ ทุ่มไปทั้งตัว ปัญญามีพลังงานไปเท่าไรทุ่มไปทั้งหมดเลย ทุ่มไปอย่างนั้นจนถึงปัญญามันคิด หมุนออกไปเป็นปัญญาล้วนๆ เลย จนทำให้ใจนี้ฟุ้งซ่านได้ ฟุ้งซ่านนะ ขณะที่ประพฤติปฏิบัติ มันเป็นดังออกไปจนจิตราหมุนออกไปขณะนั้น มันต้องกลับมาทำความสงบของใจ ทำความสงบของใจ ดิ่งขึ้นมาด้วยกำหนดสมาธิ กำหนดคำบริกรรมให้มันสงบได้

เป็นความเป็น-ความตายอันหนึ่ง อันนี้จะเป็นผลที่มันสมควรแล้วเป็นหนึ่ง...มันจะมีความเห็น
 สภาวะแบบนี้ขึ้นไป นี่เป็นเรื่องของกิเลสอันละเอียด มันพลิกแพลงหลอกใจ หลอกใจให้ใจเรา
 โคร่ครวญ ให้ใจเราหมุนไป ให้ใจเราพลิกเสียโอกาสไป มันทำให้เราผิดพลาดไป เราก็ซ้ำของเรา
 ตลอดไป

เราเริ่มต้นใหม่ พลาดไปแล้วก็ให้แล้วกันไป สิ่งที่แล้วกันไปแล้วนั้นเป็นการลองผิดลองถูก
 เห็นไหม ลองผิดลองถูกให้ใจเราพัฒนาขึ้นมา ให้ใจเราเข้มแข็งขึ้นมา ยกขึ้นมาให้สูงขึ้น ถ้าใจ
 สูงขึ้นก็วิปัสสนาใหม่ จับอสุภะ ถ้าจับกายได้เป็นอสุภะ ถ้าจับจิตได้เป็นกามราคะ สิ่งที่เป็นกาม
 ราคะฝังอยู่ที่ใจ แยกแยะสิ่งนั้น มันเป็นชั้นอันละเอียด ละเอียดมาก อ้อยสร้อยอยู่กับใจดวงนั้น
 เห็นไหม กามฉันทะ-กามราคะสิ่งนี้มันเป็นความอ้อยสร้อยอยู่กับใจ ใจดวงนี้จะเป็นแบบนี้ มี
 ความเคลิบเคลิ้มไปกับเขา พร้อมไปกับเขา เคลื่อนไปกับเขา เพราะกิเลสมันมีอำนาจเหนือ กิเลส
 มันมีกำลังเหนือกว่า มันเป็นสภาวะนั้นแล้วก็ค่อยตามไป ค่อยตามไป พลาดพรากอยู่อย่างนั้นจน
 ล้มลุกคลุกคลานนะ

แล้วเราก็สร้างสมของเราขึ้นมาใหม่ พอมันพลาดไปแล้วเดี๋ยวเราก็รู้ตัว สิ่งที่เราตัวเพราะเราดู
 ใจของเราตลอด เราพิจารณาของเราตลอด สิ่งนี้มันไม่เป็นความจริง ถ้าเป็นความจริงนี้มันจะต้องมี
 สิ่งใด มันต้องบอกเราเห็นไหม เวลาวิปัสสนาไปมันจะหลอกขนาดไหนก็แล้วแต่ มันจะว่างๆ
 เพราะใจมันมีพื้นฐาน มันจะว่างอยู่แล้ว พอมันว่างขึ้นไปเรานึกว่ามันเป็นผล สิ่งที่เป็นผลเดี๋ยวมัน
 ก็หมุนกลับมา หมุนกลับมาที่มีความรู้สึกเพราะเราตรวจสอบของเรา เราโคร่ครวญ เราตรวจสอบจิต
 ของเราตลอดไป

จิตอันนี้มันจะเป็นสภาวะแบบใด สภาวะที่ว่ามันปล่อยวางกิเลส มันจะปล่อยวางแบบใด
 แล้วมันมีสิ่งที่ว่าเราผ่านขึ้นมาเป็นขั้นตอนมันจะสอนใจ สอนว่าเวลาขาดมันมีเหตุมีผล อันนี้ไม่มี
 เหตุไม่มีผล...รับไม่ได้ ถ้าเรารับไม่ได้เราก็ต้องเริ่มต้นวิปัสสนาใหม่ เริ่มต้นหมุนกลับเข้ามาให้เป็น
 แรงงานของใจ แรงงานใจจะเกิดขึ้นมาอีก เกิดขึ้นมาอีก นี่ถ้าเราไม่ทำนะ มันติด พอมันติดขึ้นมาว่า
 เราทำเสร็จแล้ว เราพอแล้ว เราปล่อยวางแล้ว มันก็ยังปล่อยวางอย่างนั้น ปล่อยวางอย่างนั้นแล้วไม่
 เดินนะ ไม่ก้าวหน้านะติดอย่างนั้นถ้าติด ติดอย่างนั้นตลอดไป

แต่ถ้ามีปัญหาโคร่ครวญว่า สิ่งนั้นมันติดมันจะย้อนกลับ ถ้าย้อนกลับ...มันโพล่งขึ้นมา สติ
 สมาธิเกิดขึ้นมา สติเกิดขึ้นมา งานชอบเกิดขึ้นมา นี่มรรคก็เกิด แรงงานใจก็เกิด พอเกิดขึ้นมา

วิปัสสนาซ้ำๆ อยู่อย่างนี้ บ่อยครั้งเข้า บ่อยครั้งเข้า ถึงที่สุดแล้วครั้น! ใจนี้สะท้อนเรื้อนลั่นเลย
 ชั้นนี้ขาดออกไปจากใจ ใจนี้ปล่อยวางขั้นทั้งหมดเลย อสุภะจะขาดออกไปจากใจ ใจเป็นใจ
 ล้วนๆ เลย ฟั่นออกไปจากใจ มันจะเว้งว้างไปขนาดไหน แรงงานของใจอันประเสริฐปล่อยวางตั้ง
 นั้นเข้ามา แล้วมันก็จะเป็นตัวของมันตลอดไป ตัวของมันคือตัวของใจนะ

ใจนี้ฟั่นออกมาปล่อยวางหมดเลย แล้วไม่มีใครเห็นสภาวะสิ่งนี้

ถ้าเป็นเรื้อนว่างมันเป็นความมหัศจรรย์นะ

ธรรมะในพระไตรปิฎกสอนไว้ “เรื้อนว่างแต่มีคนอยู่” ไอ้คนอื่นๆ นั้นมันจะไม่เข้าใจหรอก
 เราเข้าไปอยู่ในเรื้อนว่าง เราเข้าไปดูสิ่งใดก็แล้วแต่ มันจะเหมือนกับเราเข้าไปในห้างสรรพสินค้า
 แต่เห็นสมบัติเห็นเพชรนิลจินดาเราจะเพลินไปกับสิ่งนั้น มีความสุขไปกับสิ่งนั้น นี่ก็เหมือนกัน
 ในเมื่อมันว่างมันก็มีความพอใจ มีความสุขอยู่กับใจ ใจจะมีความสุขอยู่กับสิ่งนั้น ปล่อยวางสิ่งนั้น
 มีความสนใจกับสิ่งนั้น

ฉะนั้น มันพิจารณา พิจารณาซ้ำๆ อยู่มันจะปล่อยวาง ยิ่งว่างยิ่งละเอียดเข้าไป เพชรนิล
 จินดาทำให้เราติด เราพิจารณาของมันก็ปล่อย ปล่อย เพชรเป็นเพชร เราเป็นเรา มันไม่ใช่อัน
 เดียวกัน นี่ก็เหมือนกันอาการของใจที่มันตรวจสอบตลอดไป มันจะปล่อย ปล่อยขึ้นไป จนว่าง
 หมดเลย...คิด ติด ตรงนั้นอีก ต้องพยายาม ต้องสงวน ต้องพยายามใคร่ครวญ อานาจาสนาถ้าติด
 มันก็ไปเกิดบนพรหม ไปอยู่อย่างนั้น แล้วเข้าใจว่าสิ่งนั้นเป็นนิพพาน แล้วไปเกิดแล้วถึงจะรู้ว่า
 อันนี้เป็นพรหมถ้าไม่มีครูบาอาจารย์คอยแนะะ กิเลสมันละเอียดขนาดนั้นนะ

แต่ถ้าเรามีครูบาอาจารย์ด้วย เราเทียบเคียงด้วย คั่นพระไตรปิฎก คั่นพระไตรปิฎก
 เทียบเคียงเข้ามาที่ใจ เทียบเคียงเข้ามาที่ใจ เห็นใจว่ามรรค ๔ ผล ๔ นี่มันไม่ใช่มรรค ๔ ผล ๔ นี่มัน
 ยังขาดช่วงกันไปหนึ่ง...ย้อนกลับเข้ามา ย้อนกลับเข้ามาถึงจับได้ นี่คือนอกจิตพลังงานล้วนๆ ไม่ใช่
 ชั้น

ละเอียดอ่อนมาก อวิชชาปจฺจยา สงฺขารา สงฺขารปจฺจยา วิญญฺาณํ เป็นปัจจยาการ มันไม่ใช่
 ชั้น ๕ แล้ว ถ้าชั้น ๕ กองรูป กองเวทนา กองสัญญา กองสังขาร กองวิญญฺาณ เป็นกองๆ เป็น
 ภูเขาเลากาเลย แต่เราถ้าภาวนาไม่เป็นก็ยังไม่เห็นนะ พอเราเห็นนี่มันแยกออกไปจากใจ...สิ่งนี้มัน
 ไม่ใช่อย่างนี้ มันละเอียดอ่อนกว่านี้ มันเป็นสิ่งที่สืบเนื่องใจ สิ่งนี้มีจึงมีสิ่งนั้น “สิ่งนี้มี” เพราะมี

สภาวะอย่างนี้มารองรับอันหนึ่ง มันก็ต่อเนื่องกันไป ต่อเนื่องกันไป สิ่งต่อเนื่องเป็นห่วงโซ่ ห่วงโซ่หมุนไป มันละเอียดอ่อนมากจนมองไม่เห็น จนทำไม่ได้เลย ถึงต้องมีความสมบูรณ์ของใจ

มรรคอันละเอียด แรงงานของใจอันละเอียด แรงงานของใจอันละเอียดละเอียดขึ้นมาจับสิ่งนี้ได้ ถ้าจับสิ่งนี้ได้จะมองเห็นสิ่งที่ว่าตวัปฏิสนธิจิต จิตนี้ปฏิสนธิถึงภวาสวะถึงตวัภพ ถึงเป็นอนุสัยสำคัญมาก สิ่งทีนอนเนื่อง “กิเลสสวะ ภวาสวะ อวิชชาสวะ”

สิ่งที่เป็นอนุสัยไม่ใช่เป็นกิเลสอย่างหยาบๆ

กิเลสอย่างหยาบ รูป รส กลิ่น เสียง ความกระทบ กามราคะเป็นความพอใจของใจ ใจติดสิ่งนั้นถึงจะเป็น...อันนี้มันเป็นการสงวนตัว รักษาตัวไว้เฉยๆ ตัวดำรงชีวิตอยู่เท่านั้น ความดำรงชีพของมันคือธาตุรู้เท่านั้น ธาตุรู้แต่เป็นธาตุอวิชา ธาตุอันนี้เป็นธาตุที่โดนอวิชาปกปิดอยู่ ไม่เข้าใจตัวของมันเองจนกว่าจับได้แล้ววิปัสสนาด้วยปัญญาญาณ แรงงานของใจอันละเอียดหมุนเข้าไปนะ วิปัสสนาเข้าไปจนถึงที่สุดแล้วพลิกทีเดียว หมดสิ้นขบวนการของการประพฤติปฏิบัติ...จะไม่มีสิ่งใดอีกเลย อาการของใจก็เป็นอาการเก้อๆ เจีนๆ

ภารา หเว ปญจกฺขนฺธา ชันฺธกัมีอยู่อย่างนั้น ชันฺธกัมีอยู่โดยตามชันฺธสภาวะของชันฺธ แต่ชันฺธนั้นกับจิตนี้แยกกันตั้งแต่กามราคะแล้ว แล้วยังทำลายตัวสิ่งที่สืบเนื่อง สิ่งทีออกมาในธาตุชันฺธแล้วออกไปหาเหยื่อ...ชันฺธก็สะอาด ใจก็สะอาด ฟ้นออกไปจากกิเลสทั้งหมดแล้ว แรงงานของใจถึงเป็นแรงงานที่สำคัญมาก

แรงงานของใจเป็นทางโลกเป็นการบริหารใช้สมอง อันนั้นเป็นเรื่องของโลกเขา โลกจะเพลिनกับสิ่งนั้นนะ

แต่ในการประพฤติปฏิบัติแรงงานของใจที่เป็นมรรค เกิดเฉพาะในศาสนาพุทธเท่านั้น

“สุภัททะ ศาสนาไหนมีมรรค...” แล้วมรรคในศาสนาก็เป็นมรรคในศาสนา มรรคในหัวใจของเราก็เป็นมรรคในหัวใจของเรา เราสร้างสมมรรคในหัวใจของเราเกิดขึ้นมามันถึงเป็นแรงงานใจของเรา เพราะกิเลสมันอยู่ที่ใจของเรา จะต้องใช้พลังงานของใจของเราไปชำระกิเลสของเราเท่านั้น พอกิเลสขาดออกไปจากใจจะไม่มีใครบอกเลย จะไม่ต้องให้มีใครบอก ไม่ต้องถามใคร มันจะฟ้นออกไปจากใจทั้งหมด

ใจนี้เป็นใจล้วนๆ จะว่าใจจะว่าเป็นสิ่งใดก็ได้ไม่ได้ เพราะพูดแล้วมันเป็นสถานะขึ้นมาทันที
 ถึงว่า “นิพพานเที่ยง” เที่ยงเพราะมันไม่คลอนแคลน มันเป็นสภาวะของมันอย่างนั้น
 ถึงบอกว่า “มันไม่ใช่อัตตา แล้วมันก็ไม่ใช่อัตตา”

ถ้ามันเป็นอิตตามันก็ต้องสิ่งที่ว่าจับต้องได้ สื่อความหมายได้...นี่สื่อไม่ได้ สื่อทุกอย่างเป็น
 สมมุติ คำพูดทุกอย่างเป็นสมมุติ สิ่งที่เป็นสมมุติสื่อขึ้นมา สมมุตินี้มันเป็นเรื่องของโลกเขา สภาวะ
 ส่วนหนึ่งที่เกิดขึ้น เกิดดับ เกิดดับ สมมุติขึ้นมา บัญญัติส่วนหนึ่งขึ้นมาให้เราประพฤติปฏิบัติ แล้ว
 แรงงานของใจ ใจของเราเป็นแรงงาน เป็นมรรคขึ้นมา ทำลายกิเลสออกไปจากใจ นั่นเป็นความ
 สมบูรณ์เกิดขึ้นจากหัวใจของสัตว์โลกที่มีความเจตนา มีความอยากจะพ้นทุกข์

ถ้าเรามีเจตนาอยากพ้นทุกข์ ชีวิตเรายังมีอยู่ ลมหายใจเข้าและลมหายใจออกของเรายังมี เรา
 มีโอกาส คนตายเท่านั้นหมดโอกาส คนตายไปแล้วไม่มีโอกาส เพราะว่าเขาต้องไปเกิดใหม่ใน
 สถานะของเขา ตายเฉพาะร่างกายเท่านั้น ใจออกไป ใจไม่เคยตาย กับเหมือนกันถ้าจิตพ้นออกไป
 จากกิเลสแล้วก็จะไม่มีอะไรตาย

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรินิพพานไปตั้งแต่ธาตุขันธ์ไว้ เผแล้วแบ่งกัน ๘ นคร
 ปล่อยาวไว้กับโลกนี้ ครูบาอาจารย์เผาแล้วเป็นพระธาตุ ธาตุขันธ์เป็นพระธาตุเพราะใจมันสะอาด
 ใจมันฟอกสิ่งนั้นเป็นไป นี่ก็เหมือนกัน ถ้าเราประพฤติปฏิบัติ ทุกอย่างจะเป็นความสุขของเรา
 โอกาสในชีวิตนี้มี ถ้าเรายังมีชีวิตอยู่โอกาสของเรามี ถึงต้องประพฤติปฏิบัติเพื่อเอาจริงเอาจังกับใจ
 ดวงนี้ เอวัง